

KUSTBON

FÖRBINDESELÄNK
FÖR
ESTLANDS SVENSKAR

NR 2 ÅRGÅNG 45
JUNI 1988

Angenäm sommar!

Åt söder och öster på Spithamns udde sträcker sig höga sanddyner, ställvis beklädda med tallskog, ställvis — som på bilden — med alskog. — Lintrasbacka på västsidan.

Foto: Per Söderbäck

Förbindelselänk för Estlands svenskar
Utgiven av kulturföreningen
SVENSKA ODLINGENS
VÄNNER

Redaktör: *Edvin Lagman*
Redaktionssekreterare:
Hugo Mickelin

Ansvarig utgivare: *Thomas Lorentz*
I redaktionen: *Tomas Dreijer*
Red. och exp. Vikingagatan 25 1/2 tr ned
113 42 Stockholm
Tel. 32 48 78

Kustbons & SOV:s postgiro
35 13 11-6

1988 utkommer Kustbon med
fyra nummer

Prenumerationspris 120 kr

Dödsannonser 150 kronor

Övrig annonsering:

1/1 700:— 1/2 400:—

1/4 250:— 1/8 150:—

ISSN 0345-6706

Östgöta Correspondenten
Linköping

**ÖPPETTIDER I SOV:s och
KUSTBONS expedition**

måndag—torsdag 09.00—14.00

**SOV:s expedition, Vikingagatan 25 i Stock-
holm kommer att vara stängd för semester
under juli månad 1988.**

**Vid brådsakande ärenden tala med någon
av medlemmarna i styrelsen eller i de olika
arbetsgrupperna.**

Innehåll

Kring konkreta uppgifter av <i>Edvin Lagman</i>	2
Hungersnöden på 1600-talet av <i>Jonathan Lindström</i>	3
Solförmörkelsen på Ornsö 1914 av <i>Jonathan Lindström</i>	5
"Den som gräver en grop åt andra ..." av <i>Erik Schmidt</i>	6
Om bröllopsmelodier på Rågöarna. Anmälan av <i>Styrbjörn Bergelt</i>	8
Svenskbyborna förr och nu. av <i>Emil Hoas</i>	10
Glimtar från Svenska Odlingens Vänners årsmöte av <i>Hugo Mickelin</i>	11
Ny estlandssvensk förening i Hapsal av <i>Hugo Mickelin</i>	13
Rickul Bakveldesträffen av <i>Inger Nemeth</i>	14
Rapport från Tisdagsträffen m m av <i>Ingeborg Andersen</i>	14
Öppet hus i SOV:s lokaler av <i>Ingeborg Andersen</i>	15
Svibybornas festliga lördagseftermiddag av <i>Hugo Mickelin</i>	15
Arbetsstillfälle för estlandssvensk (annons)	15
Minnen från mina barndoms- och ung- domsår hemma i Sviby. av <i>Alma-Christina Stenholm</i>	16
Ett varmt tack! av <i>Thomas Lorentz</i>	17
Berättelse om en resa av <i>Herman Lindström</i>	17
Estlandssvenskarnas hembygdsgdag (annons)	18
Ett besök i tsarens stad av <i>Inger Nemeth</i>	19
Påminnelse från SOV:s styrelse	20
Meddelande till Kärrslättborna av Festkommittén	20
Mageriita sökaren. Anmälan av <i>Herbert Lagman</i>	21
Theseus. Morgonmyt av <i>Edvin Lagman</i>	21
Familjenytt	22
Bemärkelsedagar	23

Edvin Lagman

Kring konkreta uppgifter

Sommaridyll med låga hus. Så kunde det se ut på somliga ställen, men de senaste årtiondena hade bebyggelsen i svenskbygderna hunnit bli betydligt modernare.

Slutligen släppte den förlamande vin-
tern sitt grepp och värmen kom, man
kunde se blommorna slå ut och höra
fåglarna sjunga. Och ljuset fanns där
igen. Man kunde sitta vid sitt fönster
och glädjas åt aftenhimlens färgskift-
ningar och åt trädgårdens fina mönster-
teckningar. En vacker morgon stod
björkarna mot gatan ljusgröna. Och
snart var allt förvandlat och sommaren
här.

Varje år får man uppleva känslan av
befrielse när gastkramningen äntligen
släpper och vintern blir ett minne blott.
I år kände man detta starkare än eljest,
kanske därför att vintern kom så sent
att den väckt förhoppningen att den
skulle utebli helt men plötsligt slog till
hårt och obarmhärtigt.

Men nu blir dagarna längre och nät-
terna kortare, midsommaren, den egen-
domligt vemodsfyllda helgen, närmar
sig. Och vi ser för vårt minnes öga el-
darna på våra gamla stränder spegla sig
i havet och vi hör dragspelet i skogs-
gläntorna.

Midsommaren är den tid på året då
våra minnen kanske blir som mest kon-
kreta. Men det är givetvis mycket annat
ytterligare, som är värt att konkretise-
ras. En viktig roll i strävan att levande-
göra det gångna och ur detta utvinna
allt sådant, som kan vara till glädje och
nytta för oss som föddes därborta, och
för våra efterkommande som är födda
här, spelar de träffar som nu ordnats av
människor från många byar och som
tydligt berett deltagarna nöje och till-

fredsställelse. Här har nargöbor och ru-
nöbor samlats, här har kommit sam-
man folk från Sviby, från Borrby, från
Enby, från Korkis och andra orter. Ef-
ter bästa förmåga har man presenterat
byarna och det dagliga livet i dem, med
hjälp av bilder och beskrivningar, ge-
nom samtal på de gamla dialekterna.
Glädjen i allt detta är oförställd och up-
penbar. Dessa samlingar får också en
komplettering i skolträffar och lik-
nande.

Ett lite större projekt startade för
drygt ett år sedan, då byborna från Ric-
kul Bakvelde träffades. Här var det
alltså en större bygd som var represen-
terad: Odensholm, Spithamn, Roslep,
Bergsby, Ölbäck och kringliggande
strögårdar. Nästa samling ägde rum i år
i mars och en ny sammankomst är pla-
nerad till hösten. Under lång tid har en
detaljerad presentation av byar och går-
dar förberetts. Här kommer att finnas
noggranna ritningar, som visar varje
gård i byarna, härtill modeller av går-
dar, kvarnar och båtar. Dessutom texti-
lier och andra hantverksprodukter.

En försvunnen tillvaro går inte att
återskapa helt. Det vet vi ju alla. Men
föremål och redogörelser ger ändå nå-
got, de ger en bild som i långa stycken
tillmötesgår de yngres undran och frå-
gor. De kanske till och med kan åter-
skapa något av tidsbegreppet hos oss.
Vår tid var inte i första hand linjär,
progressiv, ständigt fortskridande och
jäktande framåt, utan cyklisk, knuten
till årets kretslopp, med dessa återkom-

Jonathan Lindström

Hungersnöden på 1660-talet

I riksarkivets källare förvaras volymen E1437, innehållande en samling brev av stort intresse för estlandssvenskarnas historia under senare hälften av 1600-talet. Brevskrivaren Herman Herzog var överförvaltare av det Hapsalska godscomplexet som till en stor del utgjordes av gods och byar i Ormsö och Nuckö socknar. Flera gånger årligen lämnade Herzog utförliga redogörelser för vad som tilldrog sig i området till sin arbetsgivare Magnus Gabriel De la Gardie, och då hade han inte sällan anledning att komma in på de svenska böndernas tillstånd och göranden. Den ena stunden ömmande för det stackars folket, den andra utgjutande sig över böndernas halsstarrighet, ger han en intressant inblick i förhållandena på öarna och fastlandet närmast Hapsal under 1660-talets sista år, då vädret var alltför vackert.

I ett brev daterat den 28 juli 1666 berättade Herzog att tolv veckors stark värme (dvs sedan början av maj) förstört allt bete. På flera orter där torkan slagit till kryllade det av gräshoppor bland betesmarkens blad, som nötboskapen fick i sig när de åt och sedan dog av. Hos de döda djuren hittade man blodsprängda bölder på hjärta och lungor. Likaså hade vårsåden — korn och råg — fördärvats av torkan, så att man inte ens skulle få igen det sådda.

På flera håll hade, dels genom röjningseldar, dels genom självantändning på grund av den stora hettan, stora skador orsakats av skogsbränder. Längs

några mil hade torv och rötter brunnit (eftersom inget vatten stod att få tag på i skogen), liksom ett antal ängar och rågåkrar.

En stor olycka var att en brand hade uppstått i Borrby, där hettan hade torkat ut brunnarna. Elden var därför omöjlig att släcka, vilket fick till följd att tio gårdar lades i aska, lämnande invånarna i stort armod.

Den 4 september berättade Herzog vidare om eldens framfart. Stora skador hade uppstått särskilt på mossar och ängar där det hö som fanns gick upp i rök, eftersom de gudlösa och obetänksamma bönderna tänt eldar för röjning, trots kungligt förbud och trots att hettan torkat ut närapå alla brunnar och bäckar. Den torra jorden hade likt fnöske spridit elden bland de stora skogarna och kärren. Två gånger hade löp-elden farit fram i Pirsall, vid ett tillfälle hade den avvärjts i Källskogen.

Genom vårdslösheten hos den obetänksamme borgaren Andreas Vogts folk kom elden lös i själva staden Hapsal. På ett ögonblick hade den spridit sig till så många halmtak den kunde nå med stormvindens hjälp. Nio hushåll lades i aska, men därmed var det inte slut. Andreas Vogts olycksaliga folk, som borgmästaren Christian von Husen av kristligt medlidande låtit inhysa i sitt härbärge, råkade sätta eld också på sin nya bostad framemot kvällen den 2 september. Hela staden och kyrkan hotade nu att slukas av elden, fem halmtäckta hus var redan angripna, men genom att

väder och vind ändrade sig och genom slottsknektarnas och "lösdrivarnas" insatser förstördes bara härbärgets och ett annat hus.

Men nu befann sig den stackars stadsbefolkningen i stor ångest och ville fly från staden, eftersom några gamla ormsöbönder hade sett Hapsal i lågor tre gånger, och särskilt borgmästaren von Husens hus två gånger. Iakttagelsen skulle ha skett på julnatten. De hade velat tyda det som att Hapsal vid en tredje brand skulle gå upp i rök. Efterfrågningar vilka bönderna var hade inte gett resultat. Det är inte omöjligt att det bönderna såg var ett fantasiegående norrsken.

Det stod illa till också med jordbruket. Trakten hemsöktes av missväxt. Korn och havre var så hårt drabbade att det inte ens skulle bli möjligt att få igen utsädet. Man var tvungen att dra upp sädesslagen med rötterna, eftersom de inte gick att skära (slå). Rågen hade gott strå men dåligt med korn. Från en ria som brukade ge 8 — 9 tunnor fick man nu bara 4 — 5 tunnor. Att rågen i trakten av Hapsal ändå hade klarat sig berodde på att det regnat några gånger. På Nuckö och Lyckholm hade det inte regnat alls, och där förstördes rågen i den torra jorden.

En tröst i eländet var i alla fall att dödligheten bland boskapen hade gått ner.

Vintern blev uppenbarligen hård, eftersom Herzog den 4 juni 1667 kunde konstatera att de svåra förhållandena bland bönderna var kvar. Missväxten hade lett till brist både på spannmål och foder. En hel del av böndernas spannmål gick till köp av foder för att hålla boskapen vid liv, men då vinterfrosterna hade fortsatt fram till den 20 maj och hållit tillbaka träd och gräs, hade det blivit omöjligt att skaffa mer foder. Resultatet blev att hästar och kor svält ihjäl för många av bönderna, som nu varken hade spannmål till bröd eller boskap att köpa bröd för. Till detta bidrog saltbristen, eftersom revalborgarna sålde saltet till högsta pris, så att bönderna ruinerades.

Man hade utifrån låtit hämta bröd och sommarutsäde och delat ut bland bönderna, men det skulle så snart som möjligt indrivnas igen. Tack vare varma regn stod det någorlunda väl till med rågen, dels på Neuenhofs åkrar (vid Hapsal), dels på Ormsö. Ihållande kalla

mande växlingar sommar och vinter, vår och höst, mörker och ljus, arbete ute och arbete inne. Arbetsåret begynte egentligen på våren, då allt skulle ställas i ordning för de kommande sysslorna, då gårdsplanen sopades ren, då ängarna rensades, åkrarna gödslades, plöjdes och harvades, då båtarna sattes i sjön. Det fortsatte med sommararbetena, höbärgning, skörd, tröskning och med höstens göromål, potatisupptagning, slakt. De korta vinterdagarna förrann snart med skogsarbete, hökörning och dylikt. Då lade man sig tidigt, och nätterna var långa. Men man satt ändå i skymningen och språkade en stund hos grannen, berättade för varandra om färder till sjöss eller annat som man tyckte var underhållande. När lampan tänts, stickades det och kardades och

spanns, nät lagades och redskap och verktyg förfärdigades.

Detta var konturerna av det liv som levdes i och kring gårdarna och som man får tänka sig när man ser modellerna på den kommande utställningen. Livet kring lampan, livet på åker och äng, i fiskebåtar längs stränderna, på små skeppsvarv och ombord på skonare som korsade Östersjön och Finska viken. Det var ett liv i god samklang med människornas psyke, under knappa och tidvis svåra förhållanden format av dem själva.

Man kan också betrakta denna presentation av gårdar, byar och föremål på ett annat sätt, som noggrant reproducerade, etnografiskt intressanta företeelser. Och detta lägger ytterligare en dimension till detta fångslande projekt.

Höet kunde transporteras på olika sätt. Här bärs det ihop på stänger på St Rågö.

Foto: Nils Tiberg.

vindar hindrade dock rågen på många orter från att växa. På Ormsö och Nuckö hade boskapsdöden avvänts, även om en del förluster drabbat bönderna på den förstnämnda ön. Årets smör skulle bli knappt och dyrt, eftersom korna var undernärda.

Det är naturligt att bönder under sådana förhållanden gav sig av för att söka förtjänst på annat håll, men det sågs inte med blida ögon av förvaltaren. Guvernören Bengt Horn tilldelade "förrymda" svenska bönder från Nuckö, Ormsö, Dagö och andra öar fribrev, vilket irriterade honom mycket. (Herzog ansåg dessutom att bönderna var av gammalt danskt ursprung.) Han exemplifierade fribrevens innehåll med kopian av ett brev utställt på bonden Tomas Henriksson daterat i Reval den 29 mars 1667. Tomas Henriksson förklarades född svensk, med rätt att flytta vart helst han ville. Ingen fick heller hålla honom som livegen.

Det var risk för att det skulle bli brist på bönder om ungdomen bland de svenska bönderna begav sig till städerna för att lära sig hantverk och de äldre så småningom dog ut. Än fanns det dock tillräckligt med folk, konstaterade Herzog, som i andra sammanhang t o m klagade på att gårdarna var överbefolkade. Han menade att fribreven stred mot bestämmelserna i köpekontraktet på Hapsals slottslän, i vilket ingenting hade nämnts om de svenska böndernas rättigheter. Därför skulle han be guvernören att avskaffa fribreven. M G De la Gardie och hans förvaltare tycks ha varit övertygade om att

ingen rättslig skillnad rådde mellan de svenska och estniska bönderna (se Soom s 10). Som synes kunde Herzog hysa medlidande med bönderna, samtidigt som han starkt ogillade varje försök från deras sida att "sticka upp".

I slutet av juni, den 27, hörde Herzog av sig igen till sin arbetsgivare. Han fruktade att hungersnöden skulle öka i omfattning om det inte kom regn den närmaste tiden. Nöden fördubblades av saltbristen. Köpmännen i Hapsal hade ingen möjlighet att skeppa in salt direkt, utan tvingades köpa saltet i Reval för tio riksdaler tunnan. När de sedan sålde det vidare till de stackars bönderna hade priset ökat till femton riksdaler.

Herzogs förhoppningar om regn uppfylldes inte helt fram till den 8 augusti. I Hapsals närhet hade det regnat, men på Ormsö hade inte en droppe fallit på sex veckor, och landet låg som sönderbränt. Folket klagade mest över bristen på hö till korna.

Hur det gick under hösten vet vi inte, men den 9 maj 1668 meddelade Herzog att varma regn höll hoppet uppe om att det äntligen skulle bli en god skörd, vilket antyder att den inte blev så lyckad året dessförinnan.

Den 26 juni var det åter mer trassel med bönderna än med vädret. Borgmästaren Kohl hade skrivit och berättat att ormsö- och nucköbönderna skulle försöka att få drottning Kristinas privilegiebrev bekräftat vid den svenska riksdagen, sannolikt i hopp om att befrias från en del pålagor som stod i strid med privilegiebrevets angivelser. Detta

ogillades naturligtvis av Herzog, bl a med tanke på att De la Gardie faktiskt halverade havre-, fisk- smör- och höns-pålagorna åren 1663 och 1664. Visserligen var bönderna uttröttade av flera års missväxt, men orsakerna till att de drabbats så hårt var att de i jämförelserna med esterna var lata, att de bodde för många på varje gård och att de förlitade sig mest på fisket. När då strömmingsfisket slog fel, så som det tyvärr hade gjort i två års tid och senast denna vår, blev nöden stor bland bönderna.

Den 2 augusti berättade Herzog att han den 21 juli emottagit De la Gardies resolution från den 22 juni över böndernas klagomål. (Soom konstaterar att resolutionen inte innehöll mycket nytt, endast några obetydliga lättnader i pålagorna.) Det hade dock ännu inte blivit tillfälle att redogöra för resolutionens innehåll för de halsstarriga, ondskefulla och lata öborna.

Tidigare hade de flera gånger dragit sina onödiga gamla klagolåtar för Herzog. Han hade då läst upp en Manngerichtdom. Domen var med all sannolikhet en från 1659 (se Soom s 9) som hade följt på böndernas klagomål och som hade utfallit helt till godsägarens fördel. De klagande bönderna hade till och med straffats med åtta dagars fängelse på vatten och bröd. Denna gång hade tydligen hotet om straff inte haft någon verkan på bönderna, eftersom de åter begivit sig till Sverige och klagat.

Böndernas halsstarrighet och motspänstighet var utan tvivel orsaken till

att Gud straffat dem med torka och missväxt under några års tid. Även detta år hade sommarhettan förstört det mesta av sommarsådden på Nuckö, i byarna Pasklep, Sutlep, Lill- och Storcharga, Lyckholm, Birkas och Enby, trots att säden genom regnigt väder till en början hade tagit sig väl. På stora godsets ägor på Ormsö hade det regnat och kornet och havren klarade sig bra, medan det däremot inte hade regnat kring Söderby, Norrby och Borrby. I trakten kring Hapsal var det likadant, kornet och havren klarade sig i allmänhet bra, men sämre på höjderna eftersom det regnat sparsamt.

Den 7 januari 1669 lämnade Herzog en sammanfattning av läget på Ormsö i slutet av år 1668. På ön fanns rikligt med hö, och ormsöbönderna hade gott om halm men inte mycket råg, eftersom det hade regnat för lite och blåst kallt. Därför var bönderna skyldiga omkring 70 tunnor i pålagor och sökte redan nu brödsäd på fastlandet. I två års tid hade de haft sådan brist på hö att mycket boskap hade dött för dem.

Slutligen hoppar vi fram till den 8 juni 1670. Kalla och hårda nordväst- och nordostvindar hade blåst, men vid pingst blev vädret bättre med varma regn, så att rågen och andra sädeslag tog sig bra. Framtidsutsikterna var äntligen goda. Bland de svenska bönderna var det dock stor brist på brödsäd. Under tre års tid hade borgmästaren Kohl delat ut över åtta läster spannmål, och då var allt det som De la Gardie försträckt bönderna och som de var tvungna att betala igen oräknat. Säkerligen dröjde det lång tid innan följderna av missväxtåren var borta. Till vädrets nycker och de vanliga pålagorna kom allehanda mer eller mindre tillfälliga krav från överhetens sida. År 1670 tvingades bönderna från Ormsö, Nuckö och trakten kring Hapsal att hjälpa till med kronans fästningsarbeten i Pernau och att själva stå för kosten. Sådant extraarbete långt hemifrån reagerade t o m Herzog över, eftersom bönderna då inte kunde uppfylla sina ordinarie plikter.

LITTERATUR OCH KÄLLOR

Soom, A: De estlandssvenska Ormsö- och Nucköböndernas kamp mot det feodala oket under 1600-talet. Svio-Estonica XIII 1956.

Riksarkivet

De la Gardieska samlingen
E1437 Överförvaltare Herzogs brev.

Jonathan Lindström

SOLFÖRMÖRKELSEN PÅ ORMSÖ 1914

I början av år 1504, under sin fjärde resa västerut, låg Christofer Columbus med två skadade fartyg vid Jamaicas strand och väntade sedan ett drygt halvår på undsättning från Haiti. Stämningen bland Columbus män var inte den bästa. De jamaicanska indianerna som insåg att de strandsatta européerna var försvagade av oenighet passade på att inställa de livsmedelsleveranser de dittills tvingats till.

Columbus klarade sig ur knipan tack vare en almanacka, i vilken han läste att en total månförmörkelse skulle inträffa en av de närmaste kvällarna. Han lät förklara för indianerna att han skulle be Gud straffa dem för deras olydnad genom att släcka månens ljus. Den aktuella kvällen samlades hundratals hänfulla indianer vid stranden, men när den blodröda månen visade sig i full färd att förmörkas, ropade de snart i ångest att de skulle göra vadhelst de befalldes om bara månen kom tillbaka. Månen blev naturligtvis fullt synlig igen efter en stund, och Columbus fick sedan inga fler problem med provianttillförseln.

Ofarliga men spektakulära himlafenomen har i alla tider och världsdelar framkallat oro och skräck bland människor. För den som inte likt Columbus har en almanacka eller förkunskaper, dyker de upp överraskande och tycks olycksbådande. Ett exempel från detta århundrade kan hämtas från Ormsö, där en solförmörkelse strax före första världskriget gjorde djupt intryck på delar av befolkningen.

Astronomen Göran Henriksson i Uppsala har haft vänligheten att exakt beräkna tiderna för denna förmörkelse, sedd från en punkt ett par hundra meter öster om Ormsö kyrka (longitud 23 grader 15 minuter 0 sekunder, latitud 59 grader 0 minuter 0 sekunder). De framräknade tiderna bör ungefärligen gälla för åtminstone hela Ormsö. Tiderna har angivits efter den estniska klockan, som tycks ha gått en timme före den svenska. Den 20 augusti 1914 (enligt nya tideräkningen) kl 13.15 inleddes förmörkelsen med att månens mörka skiva började glida in från höger över solskivan, men det dröjde över en timme innan månen helt täckte solen. Flera minuter dessförinnan måste det dock ha mörknat ordentligt, eftersom endast en smal skära av solen mot slutet lyste fram till vänster om månen. Kl 14.22.47 började totaliteten. Det måste

Ormsöflicka i trädgården.

Foto: Per Söderbäck.

ha varit spöklikt mörkt. Var vädret klart (vilket det kanske inte var) kunde man nu se månens svarta skiva omgiven av den vackra solkoronan 39 grader över horisonten i sydost. Efter knappt ett par minuter, kl 14.24.40, var totaliteten slut. Solens strålar bröt fram till höger om månskivan, men det dröjde ytterligare några minuter innan dagsljuset återvände. Först kl 15.33 var solen helt fri från den skymmande månen.

Många år senare har ett par ormsökvinnor berättat om sina upplevelser den märkliga dagen, då de ännu var flickor.

Agneta Lindström från Rälby var elva år och hade skickats med middagsmat till dem som arbetade ute på åkern med höstsådden. Det var hennes far som sådde, hennes faster som plöjde med ett par oxar och en tredje person som också plöjde, nere vid Sörgårda. Agneta drog på en gammal barnvagn som såg ut som en liten höskrinna med tistelstäng. Den var lastad med kokt skalpotatis, rökt fisk, bröd, smör och mjölk i en glasflaska. Till oxarna hade hon med sig en säck hö. Hon hade hunnit kanske ett par hundra meter hemifrån då det började mörkna och "se konstigt ut". Hon fortsatte lite till, men sedan blev det alldeles mörkt och kallt. Agneta satte sig ned på huk bredvid matvagnen. Där satt hon huttrande, frysande och rädd och det var svart som på natten. När det ljusnade reste hon sig och gick vidare med matvagnen.

Erik Schmidt

”Den som gräver en grop åt andra. . .”

Svar på Harald Luthers läsarbrev

I ett läsarbrev i Kustbons marsnummer ställer sig herr Harald Luther kritisk gentemot min artikel i decembernumret om de första nybyggarna på Nargö. I nedlåtande ton beskriver han, hur jag ”med stor iver och energi ger mig i kast med att förbättra och komplettera de i protokollen förekommande nargösläkternas stamtavlor.” Han säger sig inte kunna godta mina ”lösningar” och vänder sig därför till en professionell släktforskare.

Harald Luther har givetvis sin fulla frihet att ha vilken åsikt han vill om min artikel. Personligen hade jag känt mig hedrad, om mina uppsatser om våra avlägsna förfäder hade kunnat vara upphov till en saklig, konstruktiv och givande debatt. När nu dessutom herr Luther har gjort sig besvär med att tillskriva en ansedd fackman, hade man kunnat förvänta sig att få ta del av nya rön som under årens lopp kommit i dagen och intressanta fakta om de personer det här är frågan om. Åtminstone hade man väntat sig att Harald Luther

själv kunde bidra med några intressanta data om sin egen släkt, som utomstående inte kände till.

Tyvärr innehåller dock läsarbrevet inget alls i den vägen. I stället har Harald Luther — utan någon som helst motivering, och utan att framföra några som helst vägande argument mot mitt resonemang — valt att avfärda det hela såsom något föga seriöst: en fallgrop som jag trillat i på grund av att jag enligt hans åsikt förmodligen saknar tillräckliga kvalifikationer för att syssla med ämnet i fråga.

Harald Luther baserar inte sina insinuationer på några andra fakta än ett par ur sammanhanget lösryckta citat ur ett brev, som han emottagit av släktforskaren Georg Luther i Helsingfors. Mina uppgifter, vars källor jag noggrant redovisat, avfärdar han helt lätt som ”tro och gissningar”, och jag kan av denna anledning inte låta hans godtyckliga påståenden passera oemotagda. Med risk för att delvis upprepa vad jag tidigare skrivit vill jag därför

här nedan bemöta de synpunkter som framlagts i läsarbrevet.

Till att börja med vill jag på det bestämdaste opponera mig mot påståendet att jag försökt ”förbättra och komplettera de i protokollen förekommande stamtavlorna.” Några stamtavlor förekommer inte. De dokument jag haft tillgång till, är kopior av ”själaregister” eller folkräkningsprotokoll. Inget av dessa dokument har vid något tillfälle av mig förbättrats eller kompletterats. Vad jag har gjort, är i huvudsak, att jag jämfört de i dessa urkunder förekommande uppgifterna med vad som tidigare varit känt tack vare muntlig tradition, eller också i tryck i Prof. Wieselgrens *Ortnamn och bebyggelse*.

Det är tack vare denna bok som vi kan stifta bekantskap med några av de första nybyggarna på Nargö, däribland medlemmarna av släkten Luther. Det framgår med all önskvärd klarhet, att det är Georg Luther i Helsingfors som försett Wieselgren med uppgifter om

Katarina Hammerman, som var nitton år då solförmörkelsen inträffade, har berättat om händelsen i sin självbiografi: ”En dag var jag tillsammans med några flickor på herrgårdsgärdet. Vi skulle köra råg in i rian för tröskning. Då mörknade det plötsligt mitt på dagen. Vi kunde inte se varandra eller någonting annat, det blev alldeles kolmörkt. Jag visste, att det skulle bli solförmörkelse den dagen, för det hade pappa, som hade reda på allt, talat om för oss, men de andra flickorna visste det inte. Jag talte om för dem, att det var solförmörkelse och hur det gick till. Men de blev så rädda, att de kastade sig skälvande på marken och började bedja till Gud av fruktan för den yttersta dagen. Jag gick några steg längre bort, stod stilla, ville vänta och se, var och hur det skulle börja ljusna, om det skulle börja ljusna i öster. Då började de ropa: ’Kate, var är du, är du kanske upptagen?’ När de hörde, att jag var där frågade de: ’Är du inte rädd, att det kan vara den sista dagen, att Gud kommer?’ Jag svarade: ’Nej, Vi ska leva så, som om varje dag kan vara vår sista dag, då behöva vi icke frukta för Gud.’ Denna solförmörkelse varade länge, hur länge vet jag inte, vi hade ingen

klocka med oss. När det var ljus igen, ringde det till middag; klockan var två på dagen. Under middagsmålet fick vi höra, att det var flera av de närvarande, som hade varit lika rädda som flickorna och hade legat och ropat till Gud om nåd och förbarmande. Flera år efteråt kom en av dessa flickor och sa, att hon aldrig kunde glömma denna dag på herrgårdsgärdet, när hon låg och skälvde av skräck, och när hon såg hur lugnt jag stod och betraktade himmelen. Då hade hon beslutat att börja ett nytt liv.”

Varken Agneta eller Katarina har nämnt något om månens eller solens utseende under förmörkelsen, en vink om att vädret kanske inte var klart.

Förmörkelsen gjorde uppenbarligen ett starkt intryck på många ormsöbor, och det antyds också i Katarinas berättelse att intrycket kunde vara bestående. Agneta hörde senare talas om en kvinna vid byn Fällana, som hade varit ensam ute på åkrarna och plöjt. När mörkret kom hade hon förskräckt fallit på knä intill plogen och börjat be, i tron att världen skulle förgås och att detta var sista dagen. Men strax ljusnade det igen. Kvinnan kom för att berätta om sin upplevelse och det lär ha blivit upp-

takten till en väckelse som gick över hela ön. Först samlades man i en gård i Fällana och skulle förbereda sig för domedagen, sedan gick väckelsen vidare från by till by. Människorna höll möten i byarnas bönhus under hösten och hela vintern. Förmörkelsen kopplades samman med vissa avsnitt i bibeln. Där emot ansåg man inte att världskriget som bröt ut samma höst hade med saken att göra. Inte heller tycks man, som ormsöbönderna på Russwurms tid, ha haft åsikten att solförmörkelser gav bra väder, men också sjukdomar.

De av Kustbons läsare, som själva upplevde eller har hört berättas om solförmörkelsen (eller andra himlafenomen), får mycket gärna höra av sig till under-tecknad.

KÄLLOR

- K. Hammerman; En ormsöflickas minnen. Uppsala 1967.
- B. Landström; Columbus. 1966.
- C Russwurm; Reval 1855.

Astronomiska beräkningar utförda av Göran Henriksson, Uppsala. Muntliga uppgifter från Agneta Lindström, Stockholm.

Pratstund över stängslet. — Nargö.

familjen Luther innan överflyttning till Estland skedde. "Med värdefullt bistånd av pol.stud. Georg Luther, Helsingfors, kan jag meddela säkert besked om nargöluthrarnas härkomst", skriver förf. på sid 26. Det är därför med bestörtning och bävan man läser ett citat av (förmodar jag) samme Georg Luther: "Men kom ihåg att tro och gissningar varken hos andra eller mig är säker och bevisad sanning." Är då de uppgifter som han lämnat Wieselgren endast gissningar som vi inte bör tro på? Jag kan med bästa vilja inte tänka mig, att det skulle vara så illa ställt, utan förmodar, att det lösryckta citatet fått en annan andemening, än vad som varit brevskrivarens ursprungliga.

Vad gäller de av Georg Luther nämnda, icke sällan förekommande felmarginalerna vid angivande av personers ålder då någon "som sägs ha varit 80 kunde i själva verket vara över 90 eller kring 70," så har jag ingen anledning att ifrågasätta uppgiften, även om det rör sig om så pass stora variationer som 20 år. Jag vill emellertid på det bestämdaste framhålla, att inget liknande fall förekommit i de folkräkningsprotokoll jag hittills gått igenom! I dessa förekommer samma person ofta under flera efter varandra följande folkräkningar, varför motsägande uppgifter snabbt skulle upptäckas. I dagens bemärkelse brister protokollen givetvis i exakthet, då födelsedatum inte står ut-satt, utan endast ålder. Mindre variationer förekommer. En person som exempelvis är född i juli månad är ett år äldre när folkräkningen företas i augusti, än vad fallet hade varit, om folk-

räkningen skett i juni månad. Trots detta är de ifrågavarande protokollen de vederhäftigaste dokument vi hittills haft tillgång till, när det gäller våra anfäder, och exaktheten är fullt tillräcklig för att skilja de olika släktleden åt exempelvis i sådana fall, där tre eller fyra söner i rad har samma förnamn.

Enligt Georg eller Harald Luther (Haralds anm. är inblandad i ett citat av Georg) skriver Wieselgren, att kyrkböckerna var minst sagt bristfälligt förda. Detta kan vara lätt att förstå när det gäller Nargö, då ishinder eller andra kommunikationssvårigheter kunde vara orsak till att det tog lång tid för meddelandena att nå fram till pastors-expeditionen. Trots detta bör vi noga akta oss för att utan vidare godta denna generalisering. Visserligen finner vi i St Mikaelsskyrkans begravningsbok anteckningen: 22/2/1767 på Nargö: 6 döda begravda. Alltså utan angivande av namn eller tidpunkt för fränfallet. Men samma begravningsbok relaterar 51 relativt väl dokumenterade dödsfall, och förser oss alltså med många värdefulla upplysningar.

Då vi nu kommit så långt, att vi anser oss kunna godta åldersuppgifterna som Georg Luther lämnat Wieselgren, liksom de i protokollen förekommande, kan det vara lämpligt att än en gång skärskåda de berörda personerna, främst då Martin Luther. Eller för att citera Harald Luther: "Han funderar hit och han funderar dit innan han till slut tror sig ha hittat en lösning".

På den finska sidan finner vi då Kristoffer Luther, f 1701, hans hustru Valborg Markusdotter, sönerna Christo-

pher, f 1729 och Hans, f 1732, vilka alla, med följeslagare, rymde till Estland år 1732 (sid 26 och 27, Wieselgrens *Ortnamn och bebyggelse*).

På den estniska sidan har vi, enligt samma källa: "1750 en Christopher, 1756 en Hans och en Martin Luther samt Hans Luthers sväger Heinrich Holm voro nybyggare på Nargö."

I 1795 års folkräkningsprotokoll finner vi Martin Luther, 80 år (enl begr. boken jordfäst 9/6/1796, 81 år gammal, varför vi utan vidare kan avskrika alla spekulationer om hans ålder), hans hustru Maria Kirilowsdotter, f 1745, Sophia Christophsdotter, f 1735 och Maria Christophsdotter, f 1746.

Av dessa personer är Christopher och Hans Luther omnämnda både på den finska och den estniska sidan, varför vi på goda grunder kan utgå ifrån, att det rör sig om samma familj. Den Christopher som år 1750 befinner sig på Nargö, kan vara fadern, f 1701, eller också sonen, f 1729. Ingendera finns med i 1795 års folkräkning. Fadern skulle då ha uppnått en ålder av 94 år, och även sönerna hade då fyllt 60. Om de avlidit eller befann sig på annan ort framgår inte.

Det kan knappast råda någon tvekan om, att Christopher, Hans, Sophia och Maria är syskon. Vi vet, att brödernas far hette Kristoffer, och systrarna anges som Christophsdöttrar. De kan, p g a åldersuppgifterna, inte vara döttrar till Christopher, f 1729.

Så kommer vi till Martin Luther. (Uppgiften i min föregående artikel, att han uppnådde en ålder av 95, är ett fel som uppstod vid renskrivningen av materialet.) Rent åldersmässigt skulle han kunna vara bror till de fyra syskonen Luther, likaväl som till Kristoffer f 1701. Det framgår dock med all önskvärd tydlighet, att ingendera hypotesen kan godtas. Martin kan helt enkelt inte vara bror till syskonen Luther, eftersom deras far endast är 14 år äldre än Martin. Han kan inte heller vara bror eller fosterbror till Kristoffer, då vi känner till, att Kristoffers föräldrar hette Kristoffer och Karin, under det att Martin, enligt anmärkningen i protokollet, hade fosterföräldrar härstammande från Finland. Då vi inte har kännedom om någon ytterligare i Estland befintlig person i lämplig ålder med namnet Luther, kan vi på goda grunder anta, att det var Kristoffer och hans hustru Valborg, som var Martins fosterföräldrar.

Här kan jag inte låta bli att reagera mot Harald Luthers yttrande: "Ingen vet med säkerhet i dag vad Hoepener menade med sin finstilla notering.."

Vad föranleder ett så kategoriskt, obefogat yttrande? Jag hade haft full förståelse för Luther, om han inte kunnat tyda den ibland svårlästa gotiska skrivstilen i originalet — eller också, att han p g a bristande kunskaper i tyska inte kunnat förstå det skrivna. Att han där emot inte kan förstå vad som står i min svenska översättning kan jag endast tyda såsom en envis vägran att vilja förstå!

Den friare tolkningen "deras fosterföräldrar kom från Finland", som jag använt mig av, har dock samma andemening som den ordagranna översättningen "vilkas fosterföräldrar är bördiga från Finland." Då jag dessutom återgivit anmärkningen i sin ursprungliga, tyska version, torde ingen tvekan kunna uppstå beträffande meningens tolkning. Att Hoepener skulle ha menat något annat, än det han skrev ned, finns ingen som helst anledning att misstänka. Det nedskrivna kan heller knappast vara tydligare formulerat, varken år 1795, eller enligt dagens tyska språkbruk. Och vilka kvalifikationer sitter Harald Luther inne med för att på egen hand kunna bedöma vad som var brukligt i tyskt skrivspråk i slutet av 1700-talet?

Det ser inte bättre ut än att Harald Luther fått alltsammans helt om bakfoten — eller är det så att vi i Hoepeners anmärkning finner orsaken till var och varför skon klämmer? Kan Luther, av någon anledning, inte acceptera att Martin Luther var fosterbarn? Hans omotiverade yttrande "då kanske denna Martin Luther hade sluppit stoltsera i hans uppsats som Kristoffer Luthers fosterson och dräng" tyder på något i den stilen! Men jag har aldrig påstått att Martin var dräng, utan endast antytt, att det kan ha varit fråga om en billig arbetskraft. För det är, vad såväl fosterbarn som egna barn tyvärr ofta ansågs vara i början av 1700-talet.

Varifrån kommer ordet "stoltsera" in i bilden? Kan Harald Luther verkligen ta åt sig och vara illa berörd av att en anfader i åttonde led var ett fosterbarn? Om nu saken är så känslig, så borde han ju i själva verket kunna glädja sig åt att inte vara ättling till denne Kristoffer som ju av Georg Luther (Wieselgren, sid 17) beskrives såsom en "bråkstake och processmakare" som rymde undan ett dödsstraff. Utan att behöva ge sig in på gissningar, skulle man ju kunna anta, att lille Martin i motsats till fosterfadern var en snäll pojke? Förresten kan det här vara på sin plats att påpeka, att nargöborna enligt folkräkningsprotokollen ofta hade fosterbarn.

Om bröllopsmelodier från Rågöarna

Bo Nyberg vid institutionen för musikvetenskap, Uppsala universitet, har under vårterminen 1986 utkommit med uppsatsen "Namensläika" om bröllopsmelodier från Rågöarna, uppsats för 80 poäng. Den består av 16 kapitel, sammanlagt 184 sidor.

För den som är intresserad av Rågöarnas musiktraditioner, främst de som varit knutna till bröllopet, är Nybergs bok mycket informativ. Nyberg redovisar de tidigaste upptecknarnas skildringar av Rågöbröllopet från Russwurm (1855), Otto Andersson (1904), Per Söderbäck (1940) och Nils Tibergs uppteckningar från 1930-talet.

Nybergs forskning i Rågöbornas musiktraditioner, som för övrigt berör hela det estlandssvenska området, påbörjades 1979. Sedan 1982 har han regelbundet besökt estlandssvenskar och traditionsbärare och gjort bandintervjuer. Nyberg skriver inledningsvis att uppsatsen är en första genomgång av det musikaliska material och de melodier som hörde till Rågöbröllopets ceremonier, de s k "namensläika" insamlade av bl a Otto Andersson och Per Söderbäck samt Nybergs egna inspelningar av nutida Rågöspelmän och Endel Enggrön, Hjalmar Enggrön och Herbert Stahl. I en AB-uppsats i musikvetenskap har han för övrigt också behandlat rågöspelmannen Robert Enggrön (publicerad i Sumlen 1984).

Nyberg skriver också att han lagt tonvikten på de historiska sammanhangen, på

bekostnad av de rena musikanalyserna och att det skulle kännas fel att börja med djupgående analyser av det musikaliska materialet, utan att först känna till de större sammanhang där det förekommit och att det skulle vara meningsfullt att jämföra t ex säckpips- och dragspelsrepertoar på öarna utifrån ett större antal melodier. Men p g a det begränsade utrymmet som uppsatsen erbjuder har han nödgats göra de rent musikanalytiska avsnitten tydliga summariskt.

I stället har dragspelet och dess historia fått ett ganska stort utrymme vilket är relevant för Rågöarnas del eftersom det varit det främsta bröllopsinstrumentet där från och med 1900-talets början.

Han redogör för upptecknade bröllopsmelodier och danser, säckpipan och diatoniska dragspel samt deras tonförråd. Bröllopsceremonierna återges i stora drag, med rikliga citat från tidigare upptecknare fram till nutida meddelare som Arnold Lindgren, syskonen Herman Pöhl och Ingeborg Andersen-Pöhl, Andreas Enggrön, Torsten Ericsson, Elvine Luther, som också berättat om sina minnen av säckpipspelmannen Adam Söderström, för att nämna några.

I de musikanalytiska avsnitten genomgås traditionsbärarnas spelteknik, rytmtyper, melodik, tempo och formtyper. Jämförelser mellan bröllopsmelodierna och den estniska folkmusiken görs i ett kapitel. Han tar upp bröllopsmelodiernas musiktradition, hur rågöborna använt

Harald Luther får det att låta, som om omständigheten att jag inte känner till, att den äldsta kyrkoboken i Kyrkslätt togs i bruk år 1726, skulle vara orsaken till att Martin inte är omnämnd i den. Min kännedom om förhållandet är emellertid helt irrelevant, då ju både Kristoffer och Valborg är omnämnda, trots att de är födda långt före 1726!

Som ett led i bevisföringen påvisar jag i min artikel, att Heinrich Holms hustru var syster till Hans Luther, men inte till Martin, som ju endast var hennes fosterbror. Uppgiften härstammar från Wielsegrens *Ortnamn och bebyggelse*, där det står, att Hans Luther och H. Holm var svägrar.

Även detta hänger Harald Luther upp sig på! Han anser, att det lika gärna kan ha varit så, att det var Hans Luther som var gift med Heinrich Holms syster — de hade fortfarande varit svägrar. . . Ett i sak alldeles rik-

tigt resonemang! Den enda hållhaken är, att ingen syster till Heinrich Holm är känd, så ännu en gång finner vi vännen Luther i färd med att stå och sparka på en öppen dörr! Till råga på allt så står det i St Mikael's församlings begravningsbok, att bonden Holms änka, Anna Sophia Luther begrovs 10/3/1814, 79 år gammal — alltså identisk med den tidigare omnämnda Sophia Christophs dotter, född 1735.

Jag hoppas, att det av det ovan nämnda tydligt framgår, att min artikel i decembernumret är baserad på fakta hämtade ur befintliga, tillförlitliga källor, och inte "tro och gissningar" som Harald Luther vill göra gällande.

Det ifrågavarande folkräkningsprotokollet från 1795 har i sin helhet, i reducerat format publicerats i Kustbons marsnummer, såsom varande det tydligast skrivna och mest lättlästa av samtliga protokoll.

sig av melodierna vid sidan av själva bröllopsceremonierna från 1930-talet fram till idag. Uppsatsen avslutas med en sammanfattning av forskningsresultaten och slutsatser baserade på dessa.

Personligen tycker jag att Bo Nybergs uppsats "Namensläika" om Rågöbornas bröllopsceremonier, bröllopsdanser och därtill knuten musik är en ovärderlig dokumentation för framtiden. Trots att Rågöborna brutit upp från sin gamla hembygd under brinnande världskrig, har man bland de få tillhörigheter man kunde ta med sig till det nya hemlandet överbringt minst sagt en guldgruva av levande dans och folkmusiktradition.

Det var inte bara Bo Nyberg som i början av 1970-talet fäste sig vid Rågölagets "egenartade turer, liksom vid det fartfyllda och fria sätt man utförde dem på", under tecknad tillhörde på den tiden en ambitiös folkdansförening för vilken Rågölagets genuina musik- och danstraditioner framstod som en uppenbarelse. Själva sökte vi ju med ljus och lykta efter rötterna till den rikssvenska danstraditionen i t ex slängpolska.

Nybergs ambitiösa och gedigna dokumentation bland Rågöspelmännen och många intervjuer angående dansen har tack och lov också uppföljts med en musikkassett med Rågödragspelare. Det är också på dragspelstraditionen som han fo-

kuserar sin musikvetenskapliga sökarlykta, i överskådliga grafiska tabeller med symboler för Otto Anderssons säckpipsuppteckningar av t ex *skåra-läiken* visas släktskap med Robert Enggrön och bröderna Enggröns variationer av "norbordsläiken". Nyberg tänker sig bl a att sammanhangen kunde visas än bättre i ett färgdiagram, vilket nog är riktigt, samtidigt visar det ju hur svårt det är att beskriva musik inom en positivistisk¹⁾ musikforskningstradition.

En del inexakta uppgifter har tyvärr insmugit sig angående vissa personuppgifter och om Rågöbornas förflyttningar till estländska fastlandet åren före andra världskriget, deras återflyttning till Rågöarna och den slutliga avflyttningen. Nils Tiberg som jag hade glädjen att träffa ett antal gånger innan hans bortgång påpekade alltid för mig hur viktigt det var att antingen behålla de rena dialektuttrycken t ex för Ormsös del i ordet *laike, laiken*; pluralis: *laikjar, laikja* och att inte avböja på rikssvenska t ex *laikarna*²⁾ med skvaderbildning som följd. Antingen kan man skapa ett nytt ord, t ex dansvisa för laik (Tibergs förslag 1977), ordet 'låt' har t ex ingen som helst grund i de estlandssvenska dialekterna, som trots de små avstånden mellan öarna och även byarna kunde variera avsevärt. För att inte skapa oreda på den punkten föreslår jag användning av

korrekt dialektord kopplat till rikssvensk översättning.

Bo Nyberg refererar till en grammofoonkiva "Ställner an en polsker dans" Hurv/Folia KRLP 5 och tycker sig höra paralleller till Rågömusiken och till den tyska valsformen ländler; jag undrar om inte Otto Andersson rent intuitivt var på rätt spår när han i säckpipsmusiken från Rågö hörde ett klingande arv från de första svenska nybyggarnas musik: både tagelharpan och säckpipan finns att beskåda på spelmannsskulpturer i Oktagon i Nidarosdomen, Trondheim, skulpturerna är daterade till 1350.

När Otto Andersson julen 1903 besökte de estlandssvenska bosättningarna var han endast 23 år. Vi får så här efteråt tänka på att den moderna musikkonsten då knappt var påtänkt, Andersson kunde inte använda metoder som inte fanns, men han kom så småningom trots en del vågade hypoteser att bli en mycket ödmjuk musiktänkare som ända in i det sista reviderade och ändrade tidigare misstag. Att han satte sig på mjölbåten Fortuna med sitt musikstipendium julen 1903 var för musikkonsten del bra tursamt.

1) Positivistisk: naturvetenskaplig metod som avvisar allt som inte kan mätas eller vägas.

2) Skvader: korsning mellan tjäder och hare.

Styrbjörn Bergelt
Riksspelman på tagelharpa

STYRBJÖRN BERGELT RIKSSPELMAN

Sedan 1971 spelar, bygger och forskar jag kring den vikingatida tagelharpan, som levde kvar in i vår tid i Karelen och bland Estlands svenskar. Jag har presenterat den i många sammanhang: radio, Tv, spel- och byggkurser i Sverige, Finland och Danmark.

I mina program spelar jag och berättar om instrumentet, dess miljö och tradition.

Jag spelar även bockhorn, olika folkliga och forntida flöjter samt femsträngad kantele. Även dessa kan jag berätta och kåsera kring.

Fonogramproduktioner:

... å än är det glädje ... med Marie Selander,

MILP 001 Sv Grammofonpriset 1977

"Tagelharpa och videflöjt" soloskiva, MNW 8 F

Sv Grammofonpriset 1979

Medverkar på "Fornnordiska klanger" Musica Sveciae,

Sv Grammofonpriset 1982

"Randalin" MNWP 151 med Roland Håkansson 1983

Styrbjörn Bergelt

Roslagsgatan 7
113 55 Stockholm

Tel 08/23 37 20

31 04 23

56 29 42

Svenskbyborna förr och nu

Anförande fritt ur minnenas värld
av Emil Hoas på SOV:s årsmöte 23 april 1988.

Emil Hoas berättar fritt ur hjärtat.

Foto: Nils Lagman.

Tiderna förändras och vi med dem är ett gammalt ordstäv som passar speciellt bra in på svenskbyborna. Det tog de förvista Dagöbönderna åtta månader att vandra den ca 200 mil långa vägen genom det dåtida Ryssland 1781–1782, ner till den plats vid floden Dnjepr, där Gammal-Svenskby skulle uppstå. Av ursprungligen 1.200 personer kom endast omkring 500 fram, resten hade dukat under på vägen. Det tog bara åtta dagar (dygn) att 1929 flytta hem till Sverige över Svarta Havet, genom Rumänien, Ungern, Tjeckoslovakien, Tyskland, över Sassnitz till Trelleborg, dit 883 svenskbybor anlände i augusti 1929.

Den stora majoriteten av svenskbyborna som kom till Sverige var bönder, som utplacerades ganska snart genom den nybildade Svenskbykommitténs försorg – på Gotland, i Småland och andra landskap i mellersta och södra Sverige, där kommittén inköpt en hel del bondgårdar för i Sverige insamlade medel, för svenskbybornas räkning. I samband därmed bröts en del gamla mönster och traditioner hos byborna beträffande boende, seder och bruk, sättet att odla jorden – med andra ord, deras sätt att vara, ja hela deras tidigare livsmönster.

Denna lilla svenska folkspilla långt nere i Ukraina hade fått föra en ständig kamp för sin fäderneärvda, kristna tro, sitt svenska språk, både mot tyskar och ryssar. De älskade sin lilla vackra, svenska kyrka, sina

svenska psalmer och sånger och sitt svenska språk (modersmål). De hyste också beundran för och kärlek till det gamla Sverige – Moder Svea – och var varma fosterlandsvänner. Därom vittnar deras sånger: "Hur härligt sången klingar på älskat modersmål! etc. "Bevara Gud, vårt fosterland, håll över det Din starkhets hand" osv, osv.

Kampen för sin fäderneärvda tro, sitt svenska språk, sin svenska sång och kärleken till Sverige (Svenskland) bidrog till att byborna överlevde och inte dukade under och utplånades under svåra tider av krig och hungersnöd.

Svenskbyborna firar årligen sin stora högtidsfest, den 1 augusti i Roma kyrka på Gotland, med procession och nattvardsgudstjänst, till minne av sin ankomst till Sverige den 1 augusti 1929. Då samlas inte bara svenskbybor boende på Gotland och deras ättlingar, utan också svenskbybor från olika delar på fastlandet kommer hit för att fira minnet av ankomsten till Sverige, ja t.o.m. bybor från skilda länder i Europa och Canada kommer hit.

I kyrkan ljuder de gamla psalmerna starkt och mäktigt, men sättet att sjunga dem har förändrats en del. Alt- och tenorstämmor blandar sig numera mera sällan i den unisona psalmsången. Spontana övertoner och undertoner flätar sig inte så ofta in i den unisona sången till mångstämmig kör.

Svenskbyborna på Gotland och på fastlandet har acklimatiserats och assimilerats och blivit rikssvenskar, med deras förtjänster, fel och brister. Det går inte längre att skilja svenskbybor från gotlänningar eller fastlänningar.

Majoriteten svenskbybor är fortfarande bönder, boende på Gotland, men de flesta yrken är numera representerade bland byborna och deras ättlingar.

På Gotland finns nu mellan 450 och 500 ursprungliga svenskbybor, och omkring 1.100 "blandade" svenskbybor. Föreningen Svenskbyborna, som bildades 1954 och vars nuvarande ordförande är Gustav Buskas, har ett medlemstal på omkring 1.000 personer. Tack vare tillkomsten av Svenskbygården, 1 augusti 1977, ritad av svenskbyarkitekten Jan A:son Utas, har byborna en egen samlingslokal, alldeles intill Roma kyrka och Svenskby-klockstapel vid pastor Kristoffer och Emma Hoas grav.

Svenskbygården har blivit en viktig samlingspunkt inte bara för svenskbyborna på Gotland, utan även för byborna på fastlandet.

I detta sammanhang får man inte glömma bort de relativt stora grupper bybor som bor på fastlandet, i Stockholmsområdet med närliggande landskap och Jönköping-Huskvarna-området med Småland och omgivande landskap.

Den förra gruppen samlas 2:a söndagen i Advent med gudstjänst i Sättra kyrka utanför Stockholm, med efterföljande kyrkaffe och trevlig samvaro i församlingssalen. Gruppen på vanligen 60–70 personer brukar ledas av Ingegerd Hoas, änka efter Sigfrid Hoas, bybornas förre präst och andlige ledare. Ingegerd är ledamot i KMA:s styrelse och samtidigt suppleant i Föreningen Svenskbyborna.

K.M.A. (Kvinnliga Missions Arbetare) har alltsedan år 1899, då Emma Skarstedt, sedermera gift med pastor Kristoffer Hoas, kom ner till Gammal-Svenskby som församlingssystem, bedrivit ideell verksamhet bland svenskbyborna.

Den senare nämnda gruppen, 50–60 personer, samlas i början på augusti (i år 7 aug.) i Huskvarna kyrka under ledning av Marta Rådström f Knutas, där man under gemytlig samvaro i församlingssalen dricker sitt kyrkaffe och pratar om gamla minnen.

Svenskbydialekten har under årens lopp nära nog fallit i glömska, men genom Svenskbyföreningens f. ordförande Gustaf Kotz energiska ledarskap och med Sigfrid Hoas som studiecirkelledare, "fris-kade" man upp dialekten igen 1979. Resultatet av studieverksamheten blev ett häfte med intressanta och trevliga berättelser, skrivna på svenskbymålet, av de 25-talet deltagarna i studiecirkeln. "Åit å anat på GAMELSVÄNSK" heter skriften. Intresset väcktes till liv för dialekten och en renässans är att vänta.

Man har också haft mycket populära matlagningskurser på Svenskbygården, där många svenskbykvinnor (ingen man) deltagit, och återupplivat gamla recept på svenskbyrätter.

Kristoffer Hoas, präst och andlig ledare för svenskbyborna, liksom hans son och efterföljare Sigfrid Hoas, har gått bort, men två nya svenskby-präster har trätt till, Henning Hermann, pastorsadjunkt i Öja församling på Gotland, och Kjell Knutas, kyrkoherde i Trollhättan.

Glimtar

från Svenska Odlingens Vänners 43:e ordinarie årsmöte i Sverige den 23 april 1988

De flesta av årsmötesdeltagarna.

Foto: Nils Lagman.

Tillbakablick

Inledningsvis må nämnas att det konstituerande sammanträdet avhölls den 29 mars 1945 i Kommittén för estlandssvenskarnas dåvarande samlingslokal, Prästgatan 27 i Gamla stan.

Då var vi 35 estlandssvenskar jämte våra rikssvenska gynnare: riksantikvarie Sigurd Curman, doktor, sedermera professor Gerhard Hafström, advokat Lars Österberg, fru Lisa Westberg, fröken Dagmar Pettersson och fil.mag. Herbert Adolfsson. (Alla dessa är nu döda). Vi var således 41 personer.

Till det aktuella mötet i år hade 46 personer kommit. Under årens lopp har anta-

Alltsedan 1930, då svenskbybor har bott på Gotland, har fem efter varandra följande kyrkoherdar i Roma församling alltid välvilligt hjälpt och stött svenskbyborna, inte bara beträffande predikan och annan andlig verksamhet, utan också i alla möjliga vardagliga skiften.

Vi svenskbybor är skyldiga dem STORT TACK!

Emil Hoas

let mötesdeltagare varierat; maximalt har det varit upp till 80. Av årsmöten har 21 avhållits i anslutning till hembygdsdagarna, därav 9 på Godtemplargården (dåtida), nu Tollare Folkhögskola, Tollare, Klinten, och 12 i den år 1978 nedbrunna Baggenssalen, Saltsjöbaden.

Fristående årsmöten på våren har hållits: 6 i Margaretaskolan (nu Fenixpalatset), 2 i Arbetsledarhuset och sedan våren 1975 "permanent" i Eesti Maja, Wallingatan 34.

Programinslag före årets årsmötes dagordning

Ordförande Thomas Lorentz öppnade kl 14.15.

Som vanligt satt Brigitta vid pianot, men för ovanlighetens skull sjöng vi enligt programmet "Vårt land".

Innan Junne Öman – jag kallar honom för runöspelman, om han än var ung därborta – framträdde, lämnade Thomas bakgrunden till sin kusins nio fiollåtar. Inledningsvis och mellan låtarna gav Thomas en historisk tillbakablick på runöspelmän, först Ulas Lias (Bisa, Jons) vars fiol Junne

hade fått låna i pojåkåren. Lias levde under åren 1860-1940. (Min parentes: Junne fyllde sjuttio innevarande månad – juni).

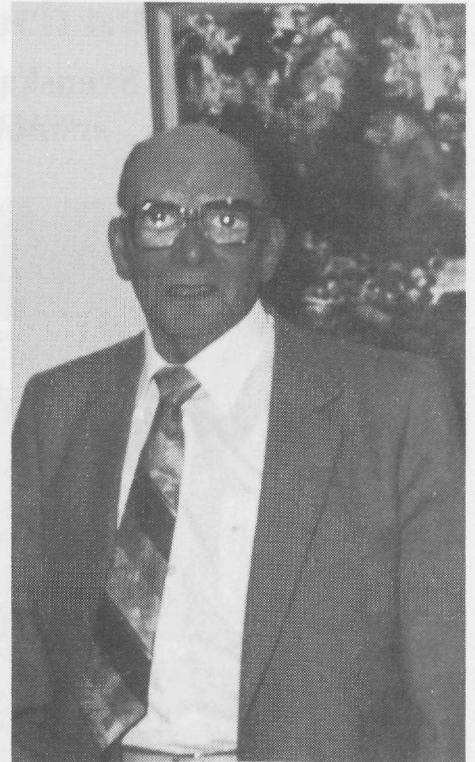
Som gamla runöfiolspelare nämnde Thomas även Bens Henna (Henrik Berensson), före Lias och Skala från Skallusgården, samt Duskas Peter-Ekeblad. Lias son Peter Schönberg-Rooslaid nämndes också. Han stannade kvar på ön vid den allmänna överflyttningen till Sverige 1943/44.

Här följer uppräknig av låtarna Junne Öman spelade.

- 1 Vals — O, Fischerin du kleine
2. Gammal bröllopsvals
3. Runöpolka
4. Bens-Henriks polka — egentligen utan namn — men den blev ofta spelad av Bens-Henrik Berensson
5. Polka Audrusboen — efter en man från Audru utanför Pernau
6. Skroder 1 Båda låtarna en långsam
7. Skroder 2 polka om skraddare (skroder)
8. Hoppsavals — mazurka
9. Besjens polka — efter Peter Schönberg-Rooslaid

Junne Öman spelar.

Alfred Luks donerade en anseelig summa.

Foto: Nils Lagman

Foto: Nils Lagman

Vi drack kaffe med kesokaka

Därefter berättade svenskbybon Emil Hoas. Med kort varsel hade han ställt upp i stället för föreningen Svenskbybornas ordförande, Gustaf Buskas, som inte kunnat komma på grund av sjukdom.

Emil Hoas fick oss med i sin livliga berättelse om svenskbybornas vandring och bosättning – om han än enligt egen utsago ”snart var 78 med fjärrminne men utan närminne . . .”

Emil Hoas är son till svenskbybornas andlige talesman, pastor Kristoffer Hoas, född 1877 i Svenskbyn och avliden den 7 april 1941 i Roma samt jordfäst vid Svenskbyklockstapeln på Roma kyrkogård. Där vilar även hans hustru, Emils mor Emma, född Skarstedt år 1869 i Sverige, som kom till Gammalsvenskby år 1899 som sjuksyster. Hon avled i Sverige år 1952.

Emils bror Sigfrid, som är mest känd för oss estlandssvenskar, då han varit festtalare på våra hembygdsdagar (15 aug. 1954 Tollare, Klinten, och 26 aug. 1979 SL-rest. Bläsut, Enskede) samt skrivit i Kustbon. Han var född den 1 okt. 1908 och avled den 25 aug. 1984.

Efter Emil Hoas mycket uppskattade anförande, sjöng vi ”Jag är svensk” diktad av Kristoffer Hoas i Gammalsvenskby i början av tjugotalet.

Emil Hoas anförande ”Svenskbyborna förr och nu”, återges separat i detta nummer av Kustbon.

Årsmötet enligt stadgarna

Mötesfunktionärer valdes. Verksamhets- och revisionsberättelse godkändes och balansräkningen fastställdes, varefter styrelsen beviljades ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret.

Val

Årsmötet antog enhälligt valberedningens förslag.

Omval av ordförande: Thomas Lorentz på ett år.

Nyval till styrelsen på två år: Signe Elin Ahlberg - Storholm. Benita Cecilia Beckman. Manfred Hamberg och Inger Nemeth, vars mandattid utgick, hade undanbett sig omval.

I stället för Algot Brun, som beslutat avgå ett år i förväg, valdes Hans Selin.

Revisorer: Omval på ett år av John Engdahl, Ingrid Zeisig-Hellman samt suppleanten Lars Sarberg.

Valberedning: Omval av alla tre enligt bygderådets förslag, nämligen Johannes Hammerman, sammankallande, Ingrid Nyman-Karlsson och Einar Vesterby.

Medlemsavgiften för nästkommande år 1989 fastställdes till kr 40. Alltså en ökning med 5 kronor.

Övrigt

Ordföranden

- vädjade till de samlade att hjälpa till för att få nya medarbetare till arkivgruppen
- redogjorde för framtida problem, särskilt redaktörskapet för Kustbon.
- öppnade ett kuvert, som han före årsmötet mottagit från närvarande Alfred Luks från Luksby, Rickul. I kuvertet fanns några tusenlappar som bidrag till mikrofilmning/kopiering av Nils Tibergs estlandssvenska ordbok. Donatorn avtackades hjärtligt.
- avgående styrelsemedlemmen, Algot Brun, avtackades. De frånvarande avtackas vid ett senare tillfälle.

På begäran redogjorde Ingeborg Pöhl-Andersen för den mycket lyckade visningen av estlandssvenska textilier och annan utställning i SOV-lokalen den 19 april 1988, utannonserad som ”Öppet Hus” till vilken kom bortåt 70 intresserade. Evenemanget filmades av Hans Selin för visning vid någon senare sammankomst.

Ny estlandssvensk förening i Hapsal

Eestirootslaste Kultuuri Selts/ estlandssvenska kulturföreningen bildades – på estniska – i Hapsals Kulturhus den 27 februari 1988.

Här nedan redogörs på basis av erhållna uppgifter för bildandet av den nya estlandssvenska föreningen i Estland. Ett par månader innan mötet skulle äga rum hade organisationskommittén utsänt kallelser. Man hade räknat med omkring 80–90 deltagare, men över 300 hade kommit, äldre, ungdomar och barn. Av de församlade hade 60–70 uppgivit estlandssvenskt påbrå.

Bland talare nämns historieprofessor i Dorpat, Helmut Piirimäe (som föregående år promoverades till hedersdoktor vid universitetet i Uppsala). Han hade behandlat svenskarnas insats i den estniska kulturutvecklingen och bl a berört Forselius.

För forskning i svenska arkiv bevistade prof Piirimäe Sverige under våren 1988 och höll ett föredrag på universitetet i Frescati den 2 maj över ämnet estniska folkskolans start för 300 år sedan. Efter föredraget fick undertecknad tillfälle att tala med honom.

Troligen har en del av oss under skoltiden eller eljest bekantat sig med Bengt Gottfried Forselius. Må det därför vara tillåtet att i detta sammanhang nämna något om denne Forselius, som lade grunden till den estniska folkskolan under 1600-talets slut.

Forselius var född i Estland omkring 1660. Hans far Johan var finlandssvensk, som kommit till Dorpat för studier och sena-

re blev lektor vid domskolan i Reval. I hemmet talades svenska.

Sonen B G Forselius började sina studier i Reval och avslutade dem i Wittenberg. Först var han lärare i Kors (Risti) och Harju-Madise (nära Korkis) och startade sedan Folkskoleseminariet i Dorpat. Samtidigt skrev han en ny estnisk ABC-bok (1684). Under sommaren 1686 reste Forselius med två av sina lärjungar till Stockholm för att få vederbörligt tillstånd för folkskolornas verksamhet i Estland m.m. När Forselius i november 1688 var på återresa från Stockholm till Estland, omkom han på den stormiga Östersjön. Detta är i år alltså ett 300-årsminne. Forselius liv och kulturgärning är värda en utförligare minnesartikel.

Nu åter till ämnet enligt rubriken.

En E Juhkam hade vid mötet talat om dialekter och illustrerat anförandet med en karta över de svenska dialektgrupperna från Wesséns bok "Våra folk mål".

Mötesdeltagaren fick blankett för ansökan om medlemskap i den nystartade föreningen. I översättning innehåller blanketten följande.

Jag anhåller att bli antagen som medlem i Eestirootslaste Kultuuri Selts.

Jag biträder föreningens stadgar och vill hjälpa till i föreningsarbetet.

Mitt namn

Adress

Arbetsplats och yrke eller skola.

Bördig från vilket estlandssvenskt område/ eller i vilket förhållande till estlandssvenskar.

Vad med skulle jag omedelbart kunna stå till tjänst i föreningen (stryk under)

Manligt arbete:

kan, kan undervisa i, vill lära

Kvinnligt arbete:

kan, kan undervisa, vill lära

Kan överlämna till museet:

foton, verktyg, klädesplagg

Kan överlämna till biblioteket:

böcker, tidskrifter, manuskript

Behåller dessutom:

folksånger, folkdanser, folksånger

Ytterligare:

Datum

Underskrift

I föreningens stadgar (som f n ej är tillgängliga här) lär bl a stipuleras att det är en frivillig organisation, som förenar estlandssvenskar och deras efterkommande samt alla andra personer och organisationer vilka är intresserade av den estlandssvenska kulturen och dess skydd.

Nya i SOV:s styrelse: fr v Elin Ahlberg, Hans Selin, Benita Beckman.

Foto: Nils Lagman.

Avslutning

Ute blåste den kalla aprilvinden men vi trotsade och sjöng: Hör hur västanvinden susar... för att i förväg locka fram en härligt varm majsol.

Den officiella delen avslutades med Modersmålets sång, varefter de kvarvarande fortsatte samvaron en stund till.

Nu ser vi fram emot den traditionella större estlandssvenska träffen

43:e HEMBYGDSDAGEN i Sverige

lördagen den 27 augusti 1988

Hugo Mickelin

Anm

SOV:s styrelse konstituerade sig vid sammanträde den 26 april 1988 enligt följande:

Ordförande Thomas Lorentz

Vice ordförande Sven Salin

Kassör Bertil Westerman

Sekreterare Elin Ahlberg-Storholm

Sammankallande

i bygderådet Tomas Dreijer

i arkivgruppen Hans Selin

i org.gruppen Benita Beckman (född Boman)

Anders Lindström, hedersmedlem i den nya estlandssvenska föreningens styrelse.
Foto: Johan Landman.

Till styrelse har valts:

Ordförande: Ain Sarv

(han är ej estlandssvensk men mycket intresserad av est/sv folklore och läser kontinuerligt svenska).

Vice ordförande: Maido-Mato Limbak (har bevistat folkskola i Rickul i tre år under självständighetstiden. Han hade på mötet försökt tala svenska när han framhållit önskan om bidrag från oss här).

Övriga medlemmar: Toivo Toomingas och Jonne Berggren – ormsöättlingar Kai Tennisberg — nucköättling.

Till hedersmedlemmar i den nystartade föreningen hade valts:

1. Maria Appelblom-Murman – läs om henne i min föregående artikel i Kustbon.
2. Anders Lindström, född den 5 januari 1908 i byn Fällarna på Ormsö. Utexaminerad från seminariet i Karlstad 1930. Före 1941 års mobilisering lärare i svenska folkskolan i Korkis. Efter kriget lärare i Reval, där han även undervisat flera intresserade i svenska.

3. Prof Paul Ariste, Dorpat. En del av oss äldre minns säkert hans forskning i estlandssvenska bygder.

4. Prof Helmut Piirimäe, Dorpat. Läs om honom i inledningen.

Den nybildade föreningen har provisorisk adress:

Estniska Kulturfonden

Pk 71

200 170 Haapsalu Sidesölm

Hugo Mickelin

Rickul Bakveldesträffen

Så var det dags för den andra träffen för Bergsby-, Odensholm-, Roslep-, Spithamn och Ölbäcksborna. Lördagen den 12 mars träffades vi i Rågsveds Folkets Hus.

Gu sinn all man, Edvin Lagman öppnade med att stämna till sång "Bändomstien". Erling Schönberg, Ölbäck-Kolsve läste upp Mats Ekmans "Ätsve-Mats" "Galtiens brukar å troar", först på rikssvenska med förklaringar av en del av sederna och bruken, vilket var mycket bra för oss som inte är så hemma på Rickulmålet. Sedan läste han samma dikt på sitt ursprungliga mål.

Edvin berättade också han på Rickulmål om Ätsve Mats, som vaktade hästar på Spithamnsträske, och läste dikten om Mats Ekmans liv, och dikten om Kriget, som är en av hans bästa, *Kri:*

Kri ä stort ä allt gärs sändor:

inga bre ä inga fländor,

inga tuflar, inga fiskar —

allt ä tomt nö, källd ä diskar.

Stor ä svälte, vit biior bälte,

feda kers reint te krigsfälte,

fälke itor ähl ä anar.

Hälldre fre! oss tien manar.

Ä(i)nkja mä båna står ä gråtor,

far ä man tåm få änt åtor.

"Ingen ä som mot oss leor"

Hem härätt oss kleor, feor"

Kåmarn är änt riftet tetor,

sukre gär änt kähln setor;

tunn ä klere, bort ä plagge —

gå ä frus e rime ä dagge.

Jörgen Hedman som forskar i estlandssvensk historia gav oss en tillbakablick på det material som finns att tillgå när man vill se på Rickul Bakvelde. Det äldsta materialet från Rickul är från 1550-talet och det finns i Riksarkivet i Stockholm. Pesten 1712 drabbade Ric-

Jörgen Hedman talar och berättar.

Foto: Agnes Callenmark.

kul hårt, 60% dog och många flyttade in till Rickul från Ormsö och från Dagö där man inte drabbats lika hårt.

På 1830-talet kom familjenamnen, tidigare hade man nämnts efter byn, gården, farsnamnet. Familjenamn över Rickul finns i oktobernumret av Kustbon 1960.

Många kunde ta fina vinster med sig hem från det lotteri som ordnades.

Nästa gång vi ses är på den stora Bakveldeutställningen den 15 oktober 1988, se annons på annan plats i tidningen.

Inger Nemet, Spithamn-Esmas

Rapport från Tisdagsträffen m.m.

Tisdagen den 19 april hade vi vår sista sammankomst för säsongen och har nu tagit sommarlov ända till den 4 okt då vi startar igen. Här har vi träffats från olika orter, gamla skolkamrater, Birkas-vänner, Hapsal-vänner och nya vänner. Vi arbetar, diskuterar, ibland har någon med sig en gammal visbok, den kvällen sjunger vi mest och upplever i minnet flydda tider. Ja, den ena kvällen är inte den andra lik. Här ställer alla upp och hjälper alla, för duktiga och kunniga kvinnor finns med här från al-

la bygder.

Jag hoppas nu att alla får en trevlig sommar och att vi sen till hösten kan välkomna flera deltagare till våra arbetskvällar. Sen önskar vi alla att vår kära Katarina sköter väl om sig i sommar, för att sen i höst med sin trygga hand kunna ta hand om oss och vårt välbefinnande.

Väl mött den 4 okt till nya arbets- och trivselkvällar på Vikingagatan 25 kl 18.00. Sommarhälsningar till alla från

Ingeborg An

Öppet hus i SOV:s lokal

I samband med Tisdagsgruppens sista träff ordnades här en liten utställning och öppet hus. Ungdomsgruppen SONG hade önskat få se vad som fanns gömt i SOV:s kistor. Därför ställde Arkivgruppen upp och ordnade visning. Först och främst gällde det textilierna, som var nerpackade i kistor: filter, stordukar, hemvävda linnedukar, lakan, handdukar, broderier, stickat m.m. som vi, Maria Broman och under-tecknad, har arbetat med, beskrivit och katalogiserat. En stor del av samlingarna fanns också redan utställda runt väggarna i olika montrar: dräkter, barnkläder, hemgjorda skor från de olika bygderna, smycken, pokaler och en större monter för träsaker: kannor, askar, korgar, olika redskap, musikinstrument o.s.v., en del i original hemifrån, andra tillverkade här efter gamla förebilder. Alla träföremål har vår duktiga medarbetare Ingeborg Opstad beskrivit i kartotek för eftervärlden.

I ett hörn av lokalen skockades man särskilt, det var bildhörnan som nyligen ställts iordning av vår medarbetare Hans Selin, det blev ett blädderblock med 240 förstoringar från våra bygder.

I rummet intill – kontorsrummet – finns SOV:s lilla bibliotek, iordningställt av Maria Wallin och nu färdigt för utlåning med ca 180 böcker.

Vad arkivet nu inte visade upp var det brandsäkra skåpet med filmer, bandinspelningar, diabilder och skrifter av olika slag. Allt detta material bearbetas fortfarande. –Ja, så blev det även en liten redovisning av Arkivgruppens verksamhet.

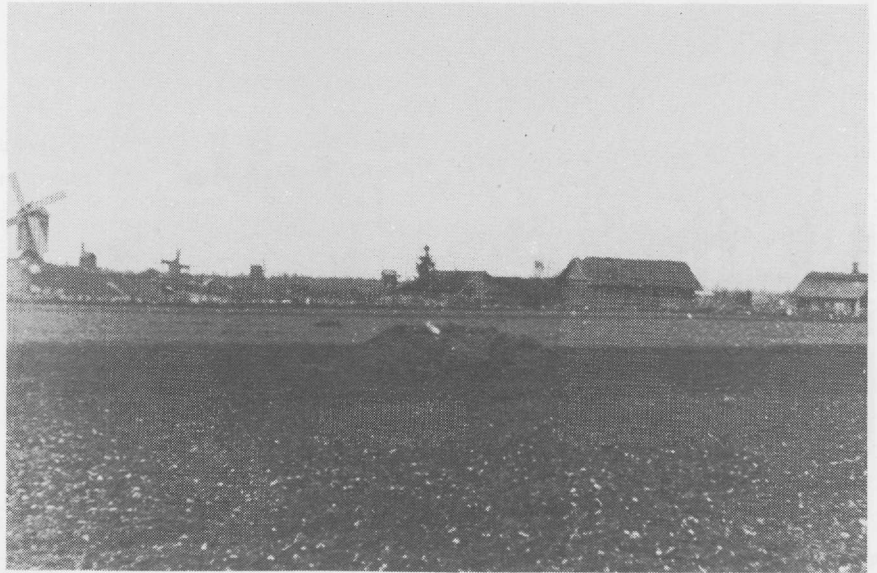
Även Tisdagsgruppen hade med en del av vad som tillverkats under verksamheten här, och ungdomsgruppen SONG hade ställt upp med vävning av band, och de hjälpte även till på olika sätt under kvällens gång.

Besökare intervjuades och alla verkade vara nöjda. Under dagens och kvällens lopp hade Hans S passat på att föreviga dagens och kvällens verksamhet med ca 30 min videofilm, som nu finns i SOV:s samlingar och kan visas på begäran.

TACK!

Eftersom jag nu skall ta en paus i mitt arbete för SOV, vill jag även passa på att säga ett tack för allt fint samarbete i Arkivgruppen. Fast alla haft en egen uppgift, har man ändå också ställt upp för varandra. Ett särskilt tack till Hans S som haft med sin hand lite varstans, ordnat skåp och montrar osv; utan dem hade det inte

Svibybornas festliga lördagseftermiddag

Trettioalets Sviby med en del av "Berg" och några av byns kvarnar. Numera finns inga kvarnar kvar på ön, visste besökaren Johan Landman berätta.

Den 14 maj 1988 var vi samlade till en organiserad fest. 74 personer räknades in i Estniska Husets festsal i Stockholm. Anders Stenholm välkomsthälsade. Sedan sjöng vi "En sång om kärlek" med bandad bakgrundsmusik. Jörgen Hedman var festtalare. Han visade med overhead-bilder historisk statistik över Ormsö och Sviby och svarade på nyfiknas frågor. Jörgen avtackades med blommor. Därefter sjöng vi en av Edvard (Moll) diktad sång "Vi minns mången gång..." till melodin "En gång vi seglar i hamn" till ackompanjemang av Edvard Moll på pianodragospel och Agneta Moll-Vigede på cittra.

Under kaffet efter maten hyllades den äldsta närvarande spänstiga svibydamen, snart 92-åriga Agneta Lundkvist-Massalin.

Vid blomsterhyllningen nämnde jag att vi ännu har fyra levande sviby flickor, födda före 1900, men inga så gamla män. Två närvarande av dessa fyller i år 85 och en 81.

Till vår fest hade vi inviterat fällbiggen Johan Landman, som visade diabilder från sitt endagsbesök på hemön Ormsö föregående sommar. Alla föreställningar var intressanta och eftermiddagen hade hunnit bli kvälls-

blivit någon permanent utställning. Tack alla, även kontorspersonalen inräknad, för den fina stämning som rått här på Vikingagatan 25, som nästan blivit som ett andra hem för oss som hållit till här.

Ha det så skönt i sommar!

Ingeborg Andersen

samvaro när dragspelarna Junne Stenholm, Edvard Moll och Johan Landman med sina "tvåradiga" framtröllade toner till allmän dans – men de tippade tappra till detta evenemang visade sig ej. Vi njöt ändå av musiken och började så småningom trycka varandras händer till avsked från den andra lyckade Sviby-träffen. Separat följer här Sviby-flickan Alma-Christina Stenholms "Minnesbilder från mina barndoms- och ungdomsår hemma i Sviby".

HM

Arbetsstillfälle för estlandssvensk!

Under denna rubrik annonserade Svenska Odlingens Vänner (SOV) i föregående nummer av Kustbon efter arbetskraft till expeditionen, Vikingagatan 25, Stockholm. Avsikten var att få kontakt med någon, som av medicinska skäl nödgades arbeta med sk lönebidrag.

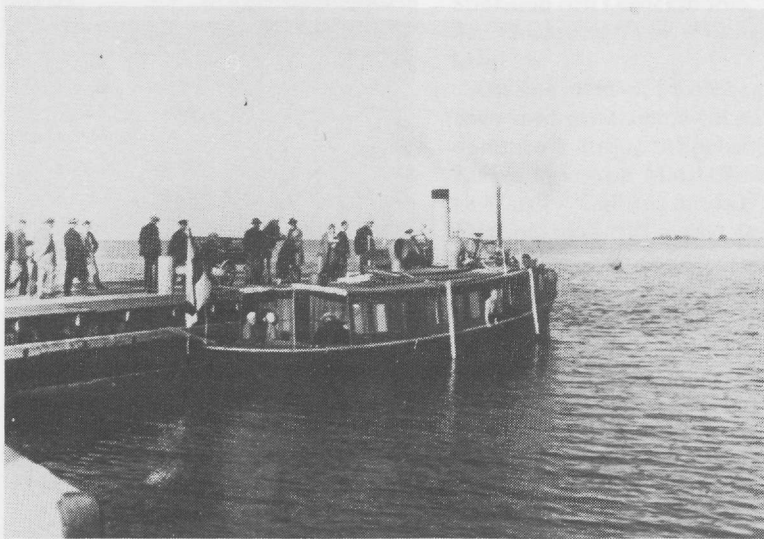
Då ännu ingen låtit höra av sig är SOV berett att ändra detta villkor och vänder sig nu till intresserade med erbjudande om *direktanställning*, dvs anställning med lön efter överenskomme direkt från föreningen.

Du kan vara i yrkesverksam ålder eller "pigg pensionär" och Du kan arbeta som deltidsanställd med – efter önskemål – 15-30 timmar per vecka.

Låt höra av Dig till Thomas Lorentz, tel. 08-49 33 76 eller 08-770 09 23.

Styrelsen för SOV

Minnesbilder från mina barndoms- och ungdomsår hemma i Sviby

Vid Sviby brygga för överfärd till Hapsal.

Många med mig har på äldre dar blivit nostalgiska och återupplever i tankarna olika perioder av livet. Ofta är det episoder från barndoms- och ungdomsåren som etsat sig djupast i minnet.

Jag vill här återge de minnesbilder från min hemby Sviby som för mig blivit av värde.

Eftersom de flesta som levde och verkade i Sviby livnärde sig genom jordbruk, fiske och sjöfart, så är kanske inte jag den rätta personen att berätta om och återföra er i tankarna till gångna tider därhemma. Vi i mitt hem ägde inte någon gård, utan hörde till gruppen "leusfolk", som utövade olika yrken. Min far var byggnadssnickare och instrumentbyggare. Många gånger kan dock en utomstående notera saker och ting bättre än den, som står mitt upp i det hela.

Jag tar mig därför friheten att återkalla allas våra tankar och minnen till denna kära plats på jorden, där vi växte upp och har våra rötter. Eftersom jag var knappa sexton år då jag lämnade hemmet och Sviby, består mina minnen av det, som hände på 20-talet. Under 30-talet var mina besök hemma enbart sporadiska. Jag ber därför om överseende, om mina reflektioner inte överensstämmer med era minnesbilder.

De olika årstiderna med sina speciella inövade sysslor, vilka alla skulle utföras, gjorde livet omväxlande och meningsfullt.

Våren, som ju är hänryckningens tid, kunde ofta bringa våra känslor i dallring. Vem mins inte de första "vipana" på "slete" med sitt energiska ankomstläte eller "pog-gana" (paddor, grodor) i "Pears-Bäcken", som med sitt egendomliga kväkande ljud

ville väcka våra väckelser? Fågelsången var även mycket intensiv i skogarna runt om och inne i byn.

Minns ni alla vackra blommor som växte på ängarna? Liljekonvalj i "Lunda" och stora "hubblomar" (smörbollor) och nattviol i "Brohoa" eller ogräset blåklint i rågfälten? Exemplet är många. Under varma vårdagar passade många "piar" på och flyttade ut för att "soa e huse". Vem minns inte de fina vårlördagskvällarna, då nämnda "sommarbostad" smyckats med färskt doftande nyutslaget björklöv och med liljekonvalj eller andra vårbloster? Gatorna var nysopade. Allt bidrog till andaktsfull våryra. Våren och sommaren var de årstider, då de flesta även gifte sig. Att utförligt berätta om bröllopsfirandet fordrar ett eget kapitel. Kanske någon vid lämpligt tillfälle kan ge oss en längre redogörelse för ett riktigt gammaldags bondbröllop, som varade i minst dagarna tre.

Som jag tidigare framhöll, hade de olika årstiderna sin tjusning även genom de omväxlande sysslorna under vår, sommar, höst och vinter.

Vem minns inte den färska, fina och goda strömmingen som fångades på våren? Löv och kvistar skulle rensas bort i ängsmarkerna och "dingja" köras ut på åkarna och plogas ner. Så kom vårsådden och "tofolsäte". Ett litet uppehåll på några veckor blev det före höbärgningen. Under denna tid skulle kläder sys och rustas upp inför sommaren.

Sedan kom allt slag i slag: höbärgningen, skörden, tröskningen o s v. En sak, som etsat sig fast i mitt minne är, när nästan varje gård tröskade säden för hand med slaga.

Detta bevistade jag ofta tillsammans med min mor i hennes barndomshem. Apropå hösten, så kommer jag ofta ihåg "brutatin", då de olika gårdarna hjälpte varann med beredningen av lin och hampa. Det var fest och stämning över arbetet, som ju f ö var både dammig och arbetsamt, men i gengäld ställde man upp med både god mat och nybryggt öl.

Under vintern var det mest skogsavverkning och nätlagning för männen. Kvinnorna kardade, spann, vävde, sydde och stickade. Ett trevligt inslag under vinterkvällarna var, att man gick "te skimmingsbin". Den kvinnliga delen kunde då, sin vana trogen vid sådana besök, ha "bindpongen" på armen, och alltid hann man sticka några varv på en strumpa eller "läggjar". I allmänhet gick man bara helt sonika hem till någon av gårdarna i byn och pratade bort en stund i skymningen, innan det blev dags att gå hem och tända fotogenlampan, som från sin upphöjda position som taklampa mitt i rummet spred ett behagligt sken och runt vilken man satt och spann och lagade nät.

Vi barn hade långa skoldagar, då vår skolväg var lång och tog ett par timmar dagligen i anspråk. När kölden sprakade, vinden ven och snön föll ymnig var det alltid någon snäll far eller mor som ställde upp med hästskjuts, vilket tacksamt anammades. När Réaumur närmade sig -20° , kunde vi stanna hemma från skolan.

Mycket vore naturligtvis här att tillägga, men för att inte bli långrandig, måste jag begränsa mig och låta er egen fantasi få fritt spelrum.

De många kära platserna i byn har även sin egen historia att berätta. En sådan plats var "Bak Simas rian", där männen ofta samlades för samtal och rådplägning. Detta var särskilt vanligt när "bin gick e hop" om någon gemensam sak. Även tonårspojkar samlades där under vår- och sommarkvällar och rådslog om, vad de skulle göra eller vart de skulle bege sig. Ofta ställdes färden till de "piar" som hade flyttat ut för att "soa e huse". Några flickor hade kanske efter bastubadet samlats just i någons "huse", vilket då invaderades av de församlade pojkar med munspel eller dragspel. "Pears-Bäcken", som jag tidigare nämnt var en känd plats mitt i byn. Senare fylldes bäcken igen och brandstationen uppfördes där.

"Berge" var även en populär plats med sina två väderkvarnar och stora stenar. Särskilt vi barn vistades ofta där och spelade "parti" med de små fina stenar, som vi

hittade där. Även utsikten från "Berge" var storslagen i våra ögon.

"Koinbackan" på "Sergårda" vid kvarnen var ett annat ställe, dit ungdomarna under söndagskvällarna begav sig med dragspelet i täten för att dansa eller leka ringlekar. Innan dess var "Kikla e Boskoken" en träffpunkt. Själv ansågs jag av mina föräldrar vara för ung för att få vara med. Inom parentes sagt, så var jag mycket strängt hållen. Jag skulle vara hemma före solens nedgång, annars var ytterdörren låst. Det åsamkade mig mycken smärta att inte få vara med. De gånger friheten hägrade var, när några kamrater och jag skulle gå upp tidigt en söndagsmorgon för att plocka blåbär. Då sov vi på en höskulle hemma hos någon och detta var så roligt.

En plats, som ligger mig varmt om hjärtat var vår gemensamma byggnad bönhuset, som inte får glömmas bort. Där predikades Guds ord och sjöngs andliga sånger. Huset uppläts även för söndagsskolan, där jag själv deltog i åtta år med bl a min kära farmor Sofia som lärare. Många sånger och minnesverser ur bibeln lärde vi oss under årens lopp, vilka fortfarande sitter kvar i minnet.

Som sagt, mycket mer kunde sägas om vår kära by och de människor som levde där. Visst hade vi det slitsamt och fattigt, men vi hade inte heller så stora fordringar på materiella ting. Tyvärr har det grymma öde, som drabbade så många andra och även oss i samband med det andra världskriget, tvingat oss från barndomshemmen. Låt oss trots allt minnas allt som var ljusst, vackert och positivt.

*"I barndomens ängder står blomstren
i mängder*

*var gång som jag drömmer mig dit.
Fast stugan var liten och tröskelen sliten,
sken spiseln i kammaren vit."*

Alma-Christina Stenholm

Ett varmt tack!

till Alfred Luks från Mattsasa, Luksbyn, Rickul, som vid SOV:s årsmöte den 23 april överlämnade 5.000 kr som bidrag till kopiering av Nils Tibergs estlandssvenska ordbok.

Bland övriga bidragsgivare kan nämnas Hans Westerberg från Kärrslätt, Ormsö, som lämnat 200 kr. Ett varmt tack också till honom och till alla övriga, vilka med sina bidrag medverkat till att insamlingen i mittan av maj är uppe i ca 16.000 kr. Därtill kommer 18.000 kr i bidrag från Estlandsutskottet och SOV.

Thomas Lorentz

Berättelse om en resa

Herman Lindströms båt bland kobbarna i Stockholms skärgård.

Som bekant pågick under början av 40-talet förhandlingar mellan å ena sidan Sverige och å den andra först Sovjet, senare Tyskland om omplacering av den estlandssvenska folkgruppen i dess helhet. Dessa förhandlingar resulterade i att en grupp sjuka jämte en mindre kontingent andra fick flytta till Sverige.

Ovisshet om framtiden samt den allt hårdare drivna tyska mobiliseringen orsakade en under våren 1943 begynnande och sedan allt intensivare flykt i småbåtar. Man hörde talas om att den och de därifrån hade "försvunnit".

Jag hade hittills varit undantagen från mobilisering på grund av anställning inom "Verpflegungsamt", handel och ekonomi. Även sådan manlig personal började dock snart inkallas och ersättas med kvinnlig. Alltmer gripen av osäkerhet och fruktan cyklade jag en dag till Spitham och Derham för att se, om det gick att komma med i någon båt därifrån. Alla var dock så förtagna, att det för min del ej blev något resultat.

Genom min far fick jag nu kontakt med fiskaren och båtägaren August Seeliks, som hade likadana planer för sig och sin familj. Han hade också lovat sin systerson, Algot Sedman, att ta honom med. Algot i sin tur hade en god vän, Edvin Schönberg, som tillsammans med honom hade avvikit från tysk tjänst och behövde komma undan. August var dock osäker om att på egen hand kunna navigera så långt. Dessutom saknade han bränsle till motorn. Genom försänkningar och varubytten kunde jag skaffa olja och drivmedel och så småningom forsla hem detta till honom. I utbyte ville jag ha plats för mig, min hustru och min dotter samt min bror Einar, som

också uppehöll sig i skogen, gömd undan mobilisering. Dessa personer skulle då utgöra full last för båten.

Allt var således förberett. Båten låg i sjön. För att bättre stå emot sjögång hade den fått ett extra fribord på fem tum runt om. Den var också förberedd för preseningstak, vilket senare skulle visa sig mycket välbetänkt. Det var bara tidpunkten, som ej var bestämd. Men den skulle nog komma, och den kom. Plötsligt, och utan förvarning.

Söndagen den 11 juli kom pappa från bönhuset och hade bud: "Tyskarna har hotat att konfiskera alla båtar. I natt är det nog sista möjligheten, så vi från Enby (bröderna Zeisig m fl) sticker iväg, och sen är det nog klippt."

Min familj hade allt klart hos mina föräldrar, men de andra var oförberedda och skulle skyndsamt varskos. Jag hittade min bror, men tog sedan i hastigheten fel på skogsdunge, och fick först så småningom även tag på Edvin. Hem igen, på cykeln och iväg till kommunalhuset, där Algot bodde. Det var ju i detta delikata ärende otänkbart att använda telefonen. Algot var ej hemma. Han var på bröllop i Klottorp. När hans föräldrar så småningom fick tag i honom, trodde han sig ej kunna ta sig hem, ölet hade varit för gott. Han lovade dock försöka.

Här gavs nu mig ett enastående tillfälle. För att kunna ordna med Algots packning behövde hans föräldrar någon, som kunde passa telefonväxeln. Med några enkla instruktioner satte jag mig vid växelbordet och kunde här bland mycket annat avlyssna tyska gränsvaktens samtal, som också gick över samma växel. Jag fick veta, att de planerade en större skallgång på

”skogsbröder” i Matsalu-trakten och därför drog ihop sina styrkor längre söderut, ur vägen för oss. Detta var vår natt, nu eller aldrig! Styrkt av detta och sedan även Algot anlant, åkte jag hem igen.

Den lilla skymning, som julnatten kunde erbjuda, kom så småningom. Den förstärktes av en tät, kall nattdimma. Delvis gömda i dimman, gående längs stigar och dikeskanter, kom vi så småningom ner till stranden, till samlingsstället. Medan de andra väntade bland enbuskarna, gick min far, Algot och jag fram till gården och väckte August. Efter någon diskussion beslöt, att August själv skulle ställa upp, men ej hans fru och dotter. Orsaken till deras vägran känner jag icke. Inom parentes kan här sägas, att han senare var hem och hämtade dem och även andra.

Motorn och bränsledunkarna jämte allt annat lastades på en skottkärra. Vi tog oss försiktigt den sista lilla biten ner till stranden och den väntande båten. Motorn och allt bagage lastades ombord. Vi vuxna steg i båten och ordnade till allt. Min far, som stod på stranden med vår ettåriga dotter på armen, räckte över den sovande lilla, anbefalldes vår resa i den Allsmäktiges hand och sköt båten från land. Resan till det fjärran okända hade börjat. Vi satte till årorna och började ro ut mot havet.

Medan några rodde ordnade andra med motorn. Den skulle skruvas fast vid båd- den och rör och slangar anslutas. Under tiden höll vi utkik efter båten från Enby. Skulle den komma? Ön Ompa hade redan passerats, då en stor båt frigjorde sig från stenarna utanför Ramsudden. Men så stor kan dock inte enbybåten vara! Vi blev rädda och vände åter mot land. Strax efteråt såg vi dock, att det var den väntade båten. Resan kunde fortsätta. Motorn fick nu sin ”snaps”, August drog i startveven. Motorn startade och gick sedan utan allt krångel ända tills vi kom in i den svenska skärgården. Men dit var det mycket långt.

Den korta sommarnatten tog snart slut. Dimman låg kvar, växlande med klarstråk. Enbybåten, som hade försprång och större hastighet, såg vi blott då och då till. Fram på dagen blåste det upp en styv nordvästan, som tvingade oss att hålla en något nordligare kurs än vi hade tänkt. Det extra fribordet och presenningen kom nu väl till pass och kan gott sägas ha blivit vår räddning. Mot kvällen mojnade det, och de krabba vågorna lade sig ganska snart. Vi hann upp den andra båten, som hade fått krångel. Efter en kortare släpasistens startade deras maskin igen och vi fortsatte tillsammans över ett stilla hav, där endast nyfikna sälar då och då tog en titt på oss. Enbybåten fick krångel igen, men avböjde hjälp. Vi fortsatte, kom förbi

ESTLANDSSVENSKARNAS HEMBYGDSDAG

firas lördagen den 27 augusti 1988
i SL-restaurangen, T-bana Blåsut, Enskede

Porten öppnas kl 12.00. Programmet börjar kl 13.00

Ur programmet:

Utdelning av 1988 års estlandssvenska kulturstipendium till Per Wieselgren.

I samband härmed håller Edvin Lagman ett föredrag om estlandssvenskarnas ortnamn och bebyggelsehistoria.

Alexander Zeisig berättar om överresan till Sverige.

Sång. Kaffeservering (pris 50:–). Lotteri. Bokförsäljning.

*Hjärtligt välkomna
önskar*

Styrelsen för Svenska Odlingens Vänner

en stor fyr och var vid niotiden inne bland, som vi hoppades, de svenska skären.

Komna så långt, beslöt vi att stanna till ett tag för att äta, vila och städa upp i båten. Den hade under gårdagens hårda väder fått mottaga både det ena och det andra av de under presenningen instängda. Även plånböcker och fickor fick genomgå en översyn. Man kunde ju icke på förhand veta, hur svensk tullpersonal skulle ställa sig till tyska desertörer. Efter ytterligare ett par timmars färd kom vi till vad vi bedömde som fast land. Vi lade till vid en brygga och gick i land. Av en på en tavla anslagen karta kunde vi utläsa att stället hette Kappelskärr, att vi som utlänningar ej fick vistas där, och att vägen mot Stockholm gick vidare söderut. Således iväg igen. Efter bara en kort stund kom vi till en militärpostering, och beslöt att ge upp. Resan var slut för vår del. Nu fick andra ta hand om oss. Platsen var Marön norr om Furusund.

På Marön blev vi väl omhändertagna av lottor, som trakterade oss med varm choklad och smörgåsar. En stund senare kom en militärläkare och tittade på oss. Vi stuvades ombord på en vaktbåt, och med vår båt på släp kom vi så till Östernäs brygga på Gräddölandet. Vid bryggan väntade en liten lastbil, som skulle ta oss vidare till polisen i Norrtälje. Båten, som burit oss så långt, fick vi till Augusts stora harm lämna kvar. Efter bara en halvtimme eller så stannade vår chaufför och bad oss stiga av, för han skulle åt ett annat håll. Vi kunde bara lyda, och där stod vi i kvällningen, på vägen i en främmande skog. Resan var tydligen icke slut ännu för vår del. Två av oss gav sig iväg för att försöka få fatt i en telefon och något levande liv. Vi fick reda

på, var vi var och fick genom polisens försorg också transport till polisen i Norrtälje. Dit ankom vi mitt i natten.

Här blev vi förhörda, vårt bagage undersöktes och våra stora surlimpor beundrades. Man sade oss, att vi på morgonen skulle vidare till Stockholm. I två arrestlokaler fick vi på golv och träbritsar försöka uthärda de några timmar, vi hade att vänta. När vi på morgonen, som i vårt tycke dröjde alldeles för länge, bankade på dörren för att bli utsläppta, visade det sig, att vi hade blivit bortglömda. Vårt tåg hade redan gått. På så sätt kom det sig, att vi senare på dagen i två bilar kom till Johanneshuset på Sabbatsberg och till det definitiva slutet på vår resa. Man skrev nu onsdagen den 14 juli 1943.

Vad som där fick företagas, vet ju var och en av oss: bastu med avlusning, fotografering, passpolis, ransoneringskort osv . . . Enbypojkarna anlände dagen därpå. Efter att ha fått igång motorn, hade de kommit fram till Furusund.

FOTNOT: Det var bröderna Zeisig med kusin från Einby Larsa jämte sju andra ”medresenärer”. Deras flykt har Anders Stenholm beskrivit i Kustbons dec. nummer 1984. Den andra gruppen bröder Zeisig från Ramsholmen startade därifrån redan den 27 april 1943. I samma Kustbon har Alexander beskrivit deras strapatsrika färd.

Åtskilligt vore ännu att berätta, men eftersom resan är slut, får det räcka härmed. Så här 45 år efteråt ser man tillbaka på allt och försöker minnas. Nog är det både det ena och det andra, som dyker upp i minnet. Klarast står dock för mig pappas bön på stranden. Den nådde sin destination

långt innan vi ännu hunnit förlora det gamla landet ur sikte. Den följde oss ända fram.

Huddinge i mars 1988.

Herman Lindström

Kommentar

Reseskildraren är bördig från Ormsö, Rälby-Smesa, där han föddes 1918. Hans far Johan och mor Maria övergav detta hem år 1926 och skapade sig ett nytt på ett hemman i Pasklep på Nuckö, tillsammans med barnen Herman, Hilda, f. 1920 och Einar, f. 1924. I Pasklep föddes dottern Gunhild år 1933. Herman och Einar anlände till Sverige enligt föregående beskrivning.

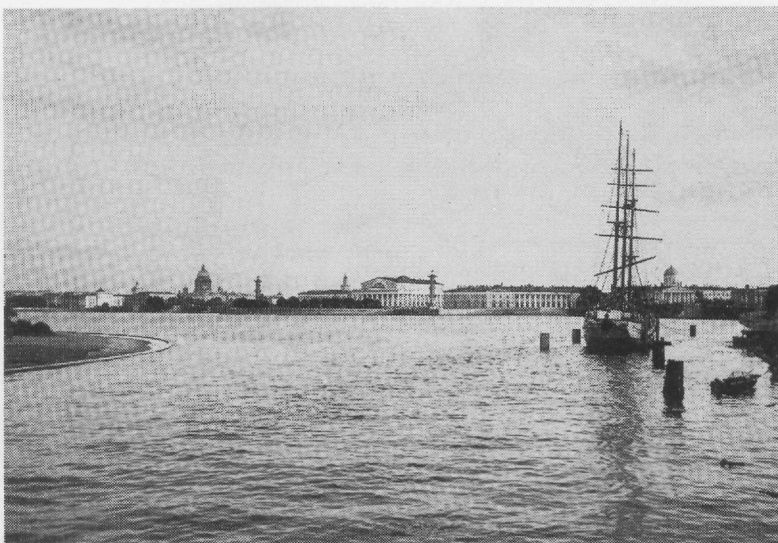
Modern Maria (f. 1893) kom med m/s Juhan 12/7 1944 tillsammans med döttrarna Gunhild (nu g. Sjöberg) samt Hilda (g. Ojaste) samt hennes barn Rakel (f. 1941) och Arne (f. 1942). Strax efter ankomsten föddes Hildas son Ove Ingemar, 4/8 1944 och dottern Marianne, 31/7 1948. Hildas make – Voldemar Ojaste – (f. 1909), anlände 10/9 1944. Familjen Ojaste flyttade till Kanada 1951.

Fadern Johan (f. 1893) anlände med Juhan 7/8 1944. Han avled 10/5 1970 i Huddinge, där även hustrun Maria, född Gärdström från Rälby-Gärdesa, avled 30/10 1975.

Reseskildrarens andra barn – Sven Olof – föddes i Sverige 29/4 1948.

HM

Ett besök i tsarens stad

Vy från Leningrad. — Vassiljevskijön.

Foto: V. Sobolev.

En dag i slutet av april avgick det ryska kryssningsfartyget m/s "ILICH" från Stockholms Frihamn för att söndagen den 1:a maj ankra upp i Leningrads hamn. Efter en behaglig sjöresa där vattnet låg nästan spegelblankt och solen värmdde våra vintertrötta anleten på soldäck kom vi till ett 1:a majfirande i Leningrad. Vinterklädda ryssar gick i vårsolen bland röda fanor, barnen hade

ballonger och syrener i händerna. Denna dag tycktes större delen av invånarna i den 5 1/2 miljon stora staden vara ute och flanera. På kvällen samlades de på Nevskij Prospekt och det kändes spännande att blanda sig bland den vanliga befolkningen.

Den 2:a maj, som också var helg här, bjöd också den på ett strålände väder, och vi blev guidade på Ryska Museet och i Isakskatedralen, och efter en färd utanför staden besåg vi Pavloskpalatset.

De flesta stora och pampiga byggnaderna i staden var uppförda under Tsar Peter den stores tid. Staden grundades av honom 1703 och sedan utvidgades St Petersburg, som den hette före 1914, i en sådan omfattning att den redan efter tjugo-trettio år kunde tävla med de största europeiska städerna. Den var Rysslands huvudstad 1712-1918.

Många estlandssvenskar har arbetat i denna stad, många kvinnor från Rickul kom hit och arbetade som hembiträden och många gifte sig och blev kvar här. Själv fick jag tillfälle att på kvällen den 2:a maj träffa en av de estlands-svenska ättlingarna.

Det var Adolf Linneberg, 54 år, och hans ryska hustru Galja. Adolfs pappa Anton Linneberg kom från Roslep-Hansasa till Leningrad som sjöman; där träffade han Maria Treiberg, Ölbäck-Skrådarns, hon arbetade som hembiträde i staden. Båda dog tidigt och Adolf kom som fosterbarn till en familj i Ukraina där han växte upp. Efter militärtjänstgöring sökte han sig på 50-talet tillbaka till Leningrad där han letade upp sin syster Ingrid. Adolf har

Karta över Rickul "BAKVELDE"

UTSTÄLLNING RICKUL BAKVELDE

BERGSBY-, ODENSHOLM-, ROSLEP-, SPITHAMN-, OCH ÖLBÄCKBOR !

Vill Du gå bygatan fram och titta in till så gott som samtliga av gårdarna i ovanstående byar? Då är Du välkommen till vår unika utställning.

LÖRDAGEN DEN 15 OKTOBER 1988 i Rågsveds Folkets Hus (T-bana 19 till Rågsved), presenteras alla inkomna gårdsritningar, vissa original av 'ståls'-kartor och gårdsmodeller. Modell av väderkvarn och båt. Textilier tillverkade i byarna, till stor del av hemodlat och hemspunnet lin och ull från fåren där hemma.

UTSTÄLLNINGEN ÄR ÖPPEN MELLAN KL. 10.00-17.00.

Det här är verkligen ett tillfälle för den generation som inte fått se sina mor- farförälders hembygd att få en mycket bra bild av hur här såg ut.

Denna utställning är inte enbart till för Rickul-Bakveldesfolk, utan även övriga intresserade är HJÄRTLIGT VÄLKOMNA.

Inträde: 15:- Kaffeservering

BAKVELDESGRUPPEN

Birkas folkhögskola årskurs 1931/32

En minnesbild

Stående längst bak, andre man från vänster, den unge läraren Anders Lindström, i mitten pastor Sven Danell, då präst på Nuckö samt lärare vid Birkas folkhögskola och Svenska gymnasiet i Hapsal. På hans högra sida agronom Fredrik Erlund, finlandssvensk, rektor för Birkas folkhögskola 1931—35.

Påminnelse

Till årets lotteri på hembygdsgdagen behöver vi vinster!

Har du något att skänka, t ex hemmagjorda föremål eller en slant till inköp av vinster?

Föreningen är beroende av inkomster från lotteriet, därför är vår förhoppning att bidrag inlämnas till SOV:s expedition (se Kustbon sidan 2)

eller postgiro 35 13 11-6 under meddelande "lotterivinst".

Inlämnas senast den 17 augusti.

Vi tackar på förhand för alla bidrag.

Styrelsen

besökt Sverige några gånger och både han och hans fru talar lite svenska.

Så var det dags att lämna staden efter 2-dagarsbesöket, och från båten kunde man så småningom skönja den f d estlandssvenska kusten.

Inger Nemeth

MEDDELANDE TILL KÄRRSLÄTTBORNA

Uppropet till Kärrslätt-borna i Kustbon nr 4 1987 resulterade i endast 15 deltagare. Vi kunde dock bilda en festkommitté med följande fem medlemmar:

Johannes Ahlström, Nygårdsa
Johannes Beckman, Salt-Pearsa
Johannes Häggblom, Kärrsa
Anders Westerberg, Kampesa
Hans Selin, Kobbes-Siffersa
Sedan dess har festkommittén hunnit med ytterligare tre möten

och förberett en andra Kärrslätt-träff till den 29 oktober 1988 i den redan så kända SL-lokalen vid Blåsut i Stockholm (där hembygdsgdagen brukar hållas). Lokalen är rymlig så alla kan få plats denna gång. Vi återkommer med fullständig annons i nästa Kustbon, nr 3 1988.

Festkommittén

Margeriita sökaren

Så lyder den svenska titeln på Valev Uibopuus bok "Lademed" (Skikten). Den svenska översättningen, gjord av Ilona Laaman, utkom i slutet av förra året. Bokens estniska titel syftar uppenbarligen på de olika skedena i huvudpersonens levnadsförlopp.

Även själva handlingen försiggår på tre olika plan samtidigt. Varje kapitel är nämligen indelat i tre olika avsnitt, ett från varje period, varvid det första avsnittet alltid behandlar den sista perioden, nuet.

Boken handlar egentligen om en människas — Margeriitas — sökande efter sin identitet. Margeriita är född i en liten tysk stad, där hennes mor arbetar som sjuksköterska och hennes morbror är anställd vid ett stort bageriföretag. Sin far vet hon ingenting om, och hennes mor lika väl som hennes morbror vägrar att ge henne närmare besked därom. Margeriita förstår dock att hon är ett s k "oäkta" barn. När Margeriita är 17 år begår modern självmord. Det visar sig, att hon efterlämnat ett brev, som skall överlämnas till dottern när denna blivit myndig. Men inte heller i brevet lämnar modern några upplysningar om flickans far. Tvärtom avråder hon på det bestämdaste Margeriita att forska vidare i denna sak.

Margeriita tar under kriget anställning på samma sjukhus, där hennes mor tidigare varit anställd. Modern har bl a efterlämnat ett fotografi med fyra krigsfångar från något avlägset östland som hon vårdat under deras sjukdom. Tre av dessa ligger nu begravda på stadens kyrkogård, men den fjärde har tillfrisknat och återvänt till sitt hemland. Av någon anledning får Margeriita föreställningen, att denne främling från detta avlägsna land kan vara hennes far. Hon hamnar så småningom i Sverige där hon fortsätter sökandet efter sin presumtive far. Så småningom får hon också reda på dennes adress och namn samt skickar ett brev på nämnda adress. Men då får hon veta att personen i fråga deporterats till Sibirien. Mannens döttrar, som fortfarande bor kvar i sitt hemland, har ingenting hört om att deras far skulle ha någon utomäktenskaplig dotter i ett främmande land. Samtidigt anländer också ett brev från Margeriitas morbror till församlingens pastor, där M. är bosatt, vari denne beskriver Margeriitas sökanden som virriga fantasier. Margeriita blir upprörd över att hennes efterforsk-

ningar på detta sätt offentliggjorts och reser omedelbart till Tyskland för att träffa sin morbror. Av denne får hon också svaret på frågan vem som är hennes far.

Morbrodern lämnar henne en skiss över kyrkogården, där han med ett kryss har utmärkt den plats, där hennes far ligger begravnen. Margeriita beger sig omedelbart till kyrkogården. På det ställe som utpekats vilar stadens en gång rike bagarmästare, morbroderns tidigare arbetsgivare, med sin familj under ett pampigt gravmonument. Överst på detta tronar inskriften:

Varen trogna intill döden och jag skall giva eder livets krona.

Herbert Lagman

Valev Uibopuu, *Margeriita sökaren*

Boken kan beställas från:

Invandrarförlaget, Kvarngatan 16
502 44 Borås

Pris: 99 kr. Frakt- och expeditionskostnader tillkommer.

Theseus Morgonmyt

*När en daggigt druvblå kretensisk morgon
solens pilar kastade vattnets glitter
upp ur havets lekande vågor, och när
dimmorna lättat*

*långt i öster där horisonten sakta
blåstes fram, och skeppen med sneda
segel
gled ur hamnens speglade blanka rum
vid*

Knossos' portaler

*trängde skakad fram genom mörka
gångar
kungasonen nystande röda tråden
långsamt närmare labyrinthens mitt och
närmare monstret.*

*Tempel restes sedan på berg och stränder,
tanken byggde skimrande ljusarkader,
men till saga vände berättarn Theseus'
kamp mot tyrannen.*

Edvin Lagman

När det gäller gravvårdar och fackmässigt gravvårdsarbete av alla slag kan Ni med förtroende vända Er till

BILDHUGGARE
H. RAUDSEPP
MÅNDAGSVÄGEN 44 Tel. 08/94 21 77
FARSTA
Ring och hör våra priser
Rabatt på sten 300:—
Gravering av namn 150:—
Reducerade priser för pensionärer

Familjenytt

Vigda

I Alunda kyrka den 26 sept 1987 Ann Westerman och Kenneth Svensson, Alunda.

Födda

En dotter, född den 10 november 1987 i Östersund till Inger Nygren och Rolf Nilsson, Aspås.

Döda

Maria Elfengren, född den 15 januari 1906 på Rågö, avled den 26 februari 1988 i Stockholm.

Katarina Granberg, född Grundsten den 8 september 1903 på Ormsö, avled den 5 april 1988 i Stockholm.

Viktor Jürgensman, född den 6 mars 1911 på Nuckö, avled den 4 januari 1988 i Canada.

Johannes Koinberg, född den 20 mars 1912 på Nuckö, avled den 13 mars 1988 på Tyresö.

Ruben Klippberg, född den 29 november 1904 i Rickul, avled den 18 april 1988 i Norrköping.

Udo Laheman, född den 7 mars 1928 i Vippal, avled den 7 mars 1988 i Södertälje.

Helmuth Läck, född den 1 oktober 1905 på Dagö, avled den 1 april 1988 på Blidö.

Mathilda Mitman, född Koinberg den 16 september 1896 på Nuckö, avled den 16 april 1988 i Huddinge.

Arnold Johannes Nee, född den 21 januari 1930 på Runö, avled den 18 april 1988 på Lidingö.

Katarina Nyholm, född Lindström den 6 september 1902 på Ormsö, avled den 3 mars 1988 i Täby.

Erik Stavas, född den 28 april 1903 på Odensholm, avled den 4 mars 1988 i Stockholm.

Martha Wiiand, född Pajus den 25 mars 1916 i Rickul, avled den 26 mars 1988 i Kumla.

Robert Viiand, född den 1 augusti 1906 i Rickul, avled den 24 mars 1988 i Kumla.

Vår kära

Katarina Bäckman

* 20 oktober 1914 på Ormsö
† 15 mars 1988 i Stockholm

Syskon
Svägerskor
Svågrar
Syskonbarn

*Lika stilla som Du levde
Lika stilla gick Du bort.*

Vår kära

Maria Rosenblad

* 30 juli 1886 på Ormsö

har stilla insomnat i tron
på sin Frälsare.

Huddinge den 26 februari 1988

KATARINA
Hans
Barnbarn
Barnbarnsbarn

*Gud märker när stegen blir tunga
och trötta de älskades drag.
Han varnar när krafterna sviker
och hjärtat slår matta slag.
Då öppnar Han kärleksfullt
fammen
och låter dem somna i frid.*

Min älskade Make

Alexander Mählberg

* 14 maj 1909

har hastigt lämnat oss
i stor sorg och saknad.
Vallentuna 30 april 1988

JOHANNA
Syskonbarnen med familjer

*Jag saknar Dig i kvällens
tysta ensamhet
En hand i min, en vän att
hålla av.
Jag saknar Dig när vind
bär bud om vår
och Du ej längre vid min
sida står.*

ANGELA KOINBERG

In memoriam

För oss människor är dödens regler outgrundliga och det lilla ordet VARFÖR tränger sig på, alldeles speciellt när det gäller Angela. Mänskligt att döma stod hon mitt uppe i början av sin ungdom, när hon skoningslöst rycktes ifrån oss.

Tyngst drabbar sorgen föräldrar och syster, men även vi som fick stå henne nära, känner hennes alltför tidiga bortgång som ett förlamande dråpslag.

Men vi kanske i framtiden kan få en förklaring.

Vi ska alltid minnas Angelas korta vandring här på jorden, hennes ljusa minne ska för alltid finnas i våra hjärtan.

VILA I FRID!

Maj-Britt Koinberg-Eriksson

Vår kära

Angela Koinberg

* 22/7 1971

† har idag hastigt lämnat oss
i sorg och saknad.

Yxered den 11 februari 1988

BIRGIT och ERLING
Elisabeth

Pauline och Oskar Koinberg
Alice och Oskar Sjöström
Släkt och vänner

*Din sol gick upp men skymdes bort
Du var för god för livet
Fast Din levnad blev så kort
Du oss har mycket givit.*

Vår kära

Alfrida Emilia Lindquist

* 23 juli 1893, Reval

† 2 februari 1988, Stockholm

Runar Marjatta
Lia Fritz

*Händer knäppta,
Ögon slutna,
Livets sista krafter brutna,
Allt är stillhet, frid och ro.*

Bemärkelsedagar 3:e kvartalet 1988

95 år

Gertrud Liljeros, född den 19 juli 1893, Ormsö
Maria Kreek, född Brees den 24 augusti 1893, Hapsal

90 år

Maria Ahlström, född Blomkvist den 29 juli 1898, Ormsö
Valdemar Erkas, född den 6 augusti 1898, Odensholm
Pauline Stenberg, född Blomberg den 15 augusti 1898, Rickul
Linda Alexandra Pihlberg, född den 29 augusti 1898, Reval
Herta Ahman, född Toom den 6 september 1898, Dorpat

Vår kära Mor
Mormor och Farmor

Katarina Hammerman

* 9 november 1898, Ormsö

har i dag stilla insomnat.
Nynäshamn den 23 april 1988
GUNNAR och KARIN
ELSA och PER-ÅKE
MARIA och KARL
NILS

Barnbarn och Barnbarnsbarn
Systrar
Släkt och vänner

*Ett strävsamt liv
har slocknat ut.
En flitig hand har domnat.
Din arbetsdag har
nått sitt slut.
Ditt trötta huvud somnat.*

Min kära Mor

Olga Vesterholm

* 12 mars 1897, Rågö

har stilla insomnat.
Ekerö den 15 februari 1988

Sigrid
Systerbarn med familjer
Övrig släkt och vänner

*Händer knäppta,
öppna ögon slutna
Tår som runnit nu försvunnit
Uti evig stilla frid.*

Tack lilla mamma för åren som gått.

85 år

Matts Ellerbusk, född den 11 juli 1903, Runö
Lars Svedberg, född den 25 juli 1903, Ormsö
Alide Antsvee, född Stubender den 29 juli 1903, Nuckö
Katarina Fagerros, född Bäckman den 1 augusti 1903, Ormsö
Herman Nyman, född den 15 augusti 1903, Nuckö
Elsa Willman, född den 27 augusti 1903, Reval
John Fagerlund, född den 1 september 1903, Rickul
Lars Appelblom, född den 3 september 1903, Ormsö
Nikolaus Metslov, född den 4 september 1903, Reval
Getrud Sjöman, född Åkerman den 6 september 1903, Ormsö
Helmi Tärnbäck, född Tammik den 23 september 1903, Reval
Olga Borman, född Tegelberg den 25 september 1903, Rickul
Dagmar Clarissa Raidna, född Pikner den 25 september 1903, Reval
Berit Aman, född Adler den 30 september 1903, Hapsal

80 år

Helmi Sandvik, född Voksepp den 4 maj 1908, Vippal
Rosette Vesterholm, född den 10 augusti 1908, Rickul
Eduard Koinberg, född den 14 augusti 1908, Nuckö
Kristina Grönberg, född den 16 augusti 1908, Hapsal
Alexander Hamberg, född den 28 augusti 1908, Rickul
Hilda Kermes, född Stavas den 1 september 1908, Odensholm
Fridolf Grenman, född den 10 september 1908, Vippal
Johan Engström, född den 11 september 1908, Ormsö
Magda Söödor, född Bachman den 16 september 1908, Reval

Vår kära Mor
Mormor och Farmor

Paulina Pählberg,

f. Stahl

* 27 december 1892, Rickul

har i dag lämnat oss, och flyttat hem.
Hallstahammar den 5 mars 1988

Oliva och Erik
Osvald och Vivi
Barnbarn
Barnbarnsbarn

*Icke död fast livet flytt,
Anden har blott boning bytt.
Din långa arbetsdag är slut.*

Alide Hamberg, född Koinberg den 17 september 1908, Rickul

75 år

Magda Mercedes Amberman, född Proos den 19 juli 1913, Nuckö
Alma Johanna Sjölund, född Tilgar den 29 juli 1913, Dorpat
Marta Olsson, född Nilsson den 3 augusti 1913, Rickul
Laine Brun, född Pedajas den 8 augusti 1913, Dorpat
Maria Feraeus, född Sjöström den 11 augusti 1913, Ormsö
Katarina Grundsten, född Holm den 11 augusti 1913, Ormsö
Johan Hammerman, född den 26 augusti 1913, Ormsö
Salme Liiver, född Valp den 28 augusti 1913, Vippal
Johan Norrman, född den 5 september 1913, Runö
Irene Jürgensman, född Koinberg den 16 september 1913, Nuckö
Helene Blomberg, född Pelmas den 18 september 1913, Rickul
Leontine Klingberg, född Treiberg den 22 september 1913, Rickul
Elfrida Liljeros, född Grundsten den 27 september 1913, Ormsö
Johannes Frithjof Hallman, född den 27 september 1913, Fellin
Rolf Ernst August Teophil von Wendrich, född den 27 september 1913, Reval

70 år

Alma Vesterblom-Eriksson, född Zeisig den 4 juli 1918, Nuckö
Harald Johan Luther, född den 10 juli 1918, Hapsal
Edit Mickelson, född Vesterberg den 11 juli 1918, Rickul
Hans Kannel, född den 15 juli 1918, Hapsal
Alide Vesterman, född Pesla den 16 juli 1918, Narva/Rickul
Regina Klesty, född Rodi den 19 juli 1918, Reval
Eveline Vahur, född Janberg den 23 juli 1918, Vippal
Hans Appelblom, född den 24 juli 1918, Ormsö
Gertrud Sjöman, född Beckman den 24 juli 1918, Ormsö
Hans Selin, född den 25 juli 1918, Ormsö
Erik Oebius, född den 1 augusti 1918, Reval
Johan Fagerros, född den 3 augusti 1918, Ormsö
Alvin Isberg, född den 4 augusti 1918, Nuckö
Osvald Valter Linneberg, född den 15 augusti 1918, Rickul
Elfrida Margareta Mählberg, född Söderholm den 19 augusti 1918, Nuckö
Igor Tisman, född den 27 augusti 1918, Reval
Ida Johanna Kjellén, född Massalin den 30 augusti 1918, Ormsö
Voldemar Ahlberg, född den 10 september 1918, Rickul
Emil Häggblom, född den 12 september 1918, Ormsö
Anders Nordbäck, född den 13 september 1918, Ormsö
Herman Kabe-Rosen, född den 17 september 1918, Reval

POSTTIDNING

Svenska Odlingens Vänner
Vikingagatan 25 1/2 tr ned
113 42 Stockholm
ISSN 0345-6706

Red. Johan Kokla
Lina Sandellsplan 32

126 65 HÄGERSTEN

Ariadne Hanko, född Pedak den 23 september 1918, Dorpat
Albert Jöers, född den 29 september 1918, Nuckö

65 år

Agneta Aline Sjöman, född den 4 juli 1923, Ormsö
Maria Liljebäck, född Grönman den 7 juli 1923, Ormsö
Alma Omvik, född Brun den 8 juli 1923, Nuckö
Hugo Rant, född den 8 juli 1923, Nuckö
Elof Ragnar Besterman, född den 17 juli 1923, Rickul
Lars Hjalmar Karlström, född den 18 juli 1923, Ormsö
Ilse Westlin, född Stahlman den 21 juli 1923, Nuckö
Valentin Greisman, född den 22 juli 1923, Nuckö
Agneta Lilja, född Broman den 23 juli 1923, Ormsö
Maria Sjögren, född Öman den 3 augusti 1923, Ormsö
Elfrida Treiberg, född Ahlkvist den 3 augusti 1923, Ormsö
Henrik Berensson, född den 4 augusti 1923, Runö
Edit Maria Ambrosen, född den 6 augusti 1923, Reval
Ester Maria Weesar, född Ahlström den 13 augusti 1923, Ormsö
Ingrid Helene-Strandsten, född Stahl den 15 augusti 1923, Rickul
Astrid Hallman, född Österman den 19 augusti 1923, Rickul
Mildred Johansson, född Klippberg den 29 augusti 1923, Rickul
Artur Edvin Lundström, född den 31 augusti 1923, Ormsö
Alice Jöers, född den 3 september 1923, Nuckö
Elof Ulrich Greisman, född den 4 september 1923, Nuckö
Elmar Ingvald Söderholm, född den 5 september 1923, Rickul
Sigrid Irene Zetterman, född Ekman den 5 september 1923, Rickul
Anders Hjalmar Alström, född den 7 september 1923, Ormsö
Koidula Lilly Joala, född den 7 september 1923, Reval
Melita Ingeborg Hamberg, född Okerman den 10 september 1923, Rickul
Ottilia Sigrid Aurora Kolstad, född Gjärdman den 10 september 1923, Nuckö
Astrid Koppelman, född den 10 september 1923, Vippal
Ingeborg Marie Nilsson, född Westerman den 10 september 1923, Rickul
Dagmar Kesküla, född Leemet den 11 september 1923, Reval
Helena Strömberg, född Malm den 11 september 1923, Runö
Karl Tammik, född den 11 september 1923, Nargö

Agnes Elfride Vikman, född den 12 september 1923, Nuckö
Elvira Kärras, född Schönberg den 22 september 1923, Rickul
Evald Pella, född den 22 september 1923, Korkis (Canada)
Lennart Sigfrid Schönberg, född den 23 september 1923, Rickul
Oskar Vaksam, född den 25 september 1923, Ormsö
Manfred Bombas, född den 26 september 1923, Nuckö
Alexander Herbert Stahl, född den 27 september 1923, Rågöarna
Manfred Vesterblom, född den 27 september 1923, Odensholm
Katarina Jonsson, född Ahlström den 29 september 1923, Ormsö

60 år

Sylvia Elin Dyrberg, född Talback den 1 juli 1928, Nuckö
Selma Hildeby, född Timmerman den 3 juli 1928, Nuckö
Hilli Stein, född den 4 juli 1928, Reval
Ivar Ingemar Stenberg, född den 5 juli 1928, Rickul
Signe Björkman, född Heyman den 9 juli 1928, Rickul
Oskar Sydman, född den 10 juli 1928, Rågöarna
Aline Storholm, född den 16 juli 1928, Ormsö
Salme Vikman, född den 19 juli 1928, Nuckö
Evald M Alrik Engman, född den 25 juli 1928, Nuckö
Karin Edita Andersson, född Strömkvist, den 25 juli 1928, Rickul
Alma Maria Fält, född den 26 juli 1928, Ormsö
Alida Andersin, född den 31 juli 1928, Ormsö
Bo Olof Svahn, född den 2 augusti 1928, Ormsö
Gotthard Barman, född den 10 augusti 1928, Nuckö
Brita Ingrid Söderberg, född Schönberg den 11 augusti 1928, Rickul
Ivar Viking Fagerlund, född den 14 augusti 1928, Runö
Kulle Ketta, född den 15 augusti 1928, Reval
Astrid Näsström, född Sekobon den 16 augusti 1928, Nuckö
Gunnar Fridolf Klingberg, född den 21 augusti 1928, Rågöarna
Sanfrid Thomsson, född den 25 augusti 1928, Nuckö
Siegfrid Dyrberg, född den 26 augusti 1928, Rickul
Sven Algot Beckman, född den 27 augusti 1928, Ormsö
Berta Sigrid Ernström, född Seeman den 2 september 1928, Nuckö
Ingrid Johansson, född Blomberg den 7 september 1928, Rickul
Hjalmar Söderkvist, född den 9 september 1928, Ormsö

Erik August Lemberg, född den 12 september 1928, Nuckö
Elna Engman, född den 15 september 1928, Nuckö
Lembit Edvard Pihlberg, född den 17 september 1928, Reval
Alfred Kungla, född den 18 september 1928, Neve
Liljan Ternestén, född den 20 september 1928, Helsingfors
Katarina Edla Petterson, född Appelblom den 22 september 1928, Ormsö
Axel Erling Förberg, född den 25 september 1928, Ormsö
Ellen Nyström, född Hallman den 25 september 1928, Nuckö
Erik Edvin Ahlström, född den 30 september 1928, Ormsö

50 år

Nils-Holger Espling, född den 4 juli 1928, Lilla Rågö
Sara Adelman, född den 6 juli 1938, Nuckö
Inga Kuun, född den 7 juli 1938, Reval
Sten Anton Åkerblad, född den 9 juli 1938, Rickul
Elvira Alide Nyholm, född den 15 juli 1938, Ormsö
Kalle Engman, född den 15 juli 1938, Nuckö
Jaan Peetre, född den 15 juli 1938, Pernau
Elzbieta Berg, född den 17 juli 1938, Zakopane (Polen)
Halja Metsmaa, född den 18 juli 1938, Vippal
Astrid Alide Söderholm, född den 20 juli 1938, Nuckö
Helju Helga Jürgensman, född den 23 juli 1938, Nuckö
Gunnar Lundgren, född den 24 juli 1938, Nuckö
Sven Stahl, född den 27 juli 1938, Rickul
Bo-Erik Nyman, född den 30 juli 1938, Ormsö
Svetlana Pisarev, född den 30 juli 1938, Reval
Sigrid Gunhild Liljebäck, född den 1 augusti 1938, Ormsö
Allan Boman, född den 10 augusti 1938, Reval
Olof Bernard Westerholm, född den 14 augusti 1938, Rickul
Rein Kungla, född den 21 augusti 1938, Neve
Alvar Gjärdman, född den 23 augusti 1938, Reval
Olle-Knut Klippberg, född den 29 augusti 1938, Rickul
Erik Egil Bergström, född den 9 september 1938, Ormsö
Egil Ivar Ahlblom, född den 21 september 1938, Ormsö
Krista Brun, född den 28 september 1938, Reval
Dennis Szabó, född den 28 september 1938, Budapest
Göte Henning Brunberg, född den 29 september 1938, Rickul
Evald Henrich Hamberg, född den 30 september 1938, Rickul